

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Aneta Indrová

Aktuální právní otázky přípustnosti a náležitostí
dovolání v civilním řízení

Diplomová práce

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Aktuální právní otázky přípustnosti a náležitostí dovolání v civilním řízení vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 119.044 znaků včetně mezer.

V Jihlavě dne 14. října 2020

.....
Aneta Indrová

Poděkování

Vřelé poděkování patří vedoucí mé diplomové práce JUDr. Janě Petrov Křiváčkové, Ph. D. za odborné a trpělivé vedení mé diplomové práce, za její cenné rady a připomínky.

Obsah

Úvod.....	6
1. Obecně k dovolání	9
1.1. Prameny právní úpravy	10
1.2. Účel dovolacího přezkumu: sjednocení judikatury nebo ochrana individuálních práv	10
1.2.1. Sjednocení judikatury	10
1.2.2. Ochrana individuálních práv	12
1.2.3. Kolize účelů dovolání.....	13
1.2.4. Vliv účelu dovolání na úpravu podmínek přípustnosti a náležitostí.....	15
2. Přípustnost dovolání	17
2.1. Ústavní a zákonná limitace přípustnosti dovolání	17
2.2. Objektivní předpoklady přípustnosti	18
2.2.1. Způsobilý předmět	18
2.2.2. Přípustnost v užším smyslu	19
2.2.3. Dodržení lhůty pro podání dovolání	34
2.3. Subjektivní předpoklady přípustnosti.....	38
2.3.1. Aktivní legitimace.....	38
2.3.2. Obligatorní právní zastoupení.....	40
3. Náležitosti dovolání	43
3.1. Obecné.....	43
3.2. Zvláštní.....	44
3.2.1. Napadené rozhodnutí	44
3.2.2. Rozsah	44
3.2.3. Dovolací důvod	45
3.2.4. Přípustnost	47
3.2.5. Dovolací návrh.....	51

Závěr	52
Seznam použitých zdrojů	55
Abstrakt	61
Abstract	62
Klíčová slova (keywords).....	63

Úvod

Institut dovolání byl do civilního řízení zaveden zákonem č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád, s účinností od 1. ledna 1992, kdy nahradil dosavadní stížnost pro porušení zákona. Od této doby prošla právní úprava dovolání nesčetnými změnami, jejichž cílem bylo přiblížit dovolání, jakožto mimořádný opravný prostředek, co nejvíce svému zamýšlenému účelu, a to sjednocování judikatury. Stále však nemůžeme říct, že by se povedlo sestavit uspokojivou strukturu právní úpravy dovolání, která by zajišťovala efektivní rozhodování Nejvyššího soudu a současně omezila jeho nadměrné zatížení. Nejdiskutovanější částí dovolání jsou podmínky přípustnosti a náležitosti (zejm. vymezení podmínek přípustnosti), které jsou určujícím kritériem pro projednatelnost tohoto opravného prostředku. I po letech novelizací se jedná o oblast, ve které vyvstává mnoho právních otázek a na některých z nich stále nepanuje mezi odbornou veřejností shoda.

Součástí mé práce je detailní identifikace jednotlivých podmínek přípustnosti a náležitostí dovolání v civilním řízení s bližším zaměřením na dosud nejednotně vykládané části zákonných ustanovení. Základním východiskem pro tvorbu i následnou interpretaci ustanovení týkajících se přípustnosti dovolání je samotný účel dovolání. Nynější koncepce balancuje mezi dvěma účely: sjednocováním judikatury a ochranou práv jednotlivců. Nicméně tento stav se ukazuje jako do budoucna neudržitelný. Proto bude nezbytné vymezit, jaký je vlastní účel tohoto mimořádného opravného prostředku a jakým způsobem se odrazí v zákonném vymezení podmínek přípustnosti a náležitostí dovolání. Dále posoudím, zda ze znění právní úpravy jednoznačně vyplývá, jak by mělo podané dovolání po formální a obsahové stránce vypadat, aby nebylo Nejvyšším soudem bez meritorního projednání odmítnuto. Po letech novelizací je totiž právní úprava protkána řadou výjimek z přípustnosti, které ji činí hůře přehlednou a které vytváří čím dál více prostoru pro diskuzi.

S ohledem na výše uvedené jsem si pro účely diplomové práce stanovila následující hypotézu: Aktuální nastavení podmínek přípustnosti a náležitostí dovolání nepřiměřeně omezuje pro svou přísnost a současně i diskutabilnost právo jednotlivce na přezkum vydaného rozhodnutí, čímž je zasahováno do ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces.

Abych byla schopna svou hypotézu potvrdit nebo vyvrátit, bylo nezbytné si v práci položit několik výzkumných otázek. Zaprvé, je primárním účelem dovolacího přezkumu sjednocení judikatury nebo ochrana individuálních práv jednotlivce? Zadruhé, vylučují negativní předpoklady přípustnosti podle § 238 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále také „OSŘ“) z přezkumu taková rozhodnutí, která by v zájmu ochrany práva jednotlivce na přístup k soudu měla být přezkoumatelná v dovolacím řízení? Nebo je možné veškeré výjimky z přípustnosti odůvodnit legitimním cílem? Zatřetí, není přístup soudů při posuzování splnění náležitosti spočívající ve vymezení předpokladů příslušnosti příliš přísný ve vztahu k dovolatelům? A konečně, lze současný výklad úpravy přípustnosti a náležitostí dovolání považovat za ústavně konformní?

Cílem diplomové práce je poskytnout čtenáři ucelený přehled všech podmínek a náležitostí, které musí dovolání obsahovat, a také posoudit, zda je v právní úpravě tolik výkladových nejasností, že reálně ovlivňují právo jednotlivce na přístup k soudu. Je třeba zdůraznit, že má práce je zaměřena pouze na oblast přípustnosti a náležitostí dovolání, a proto se blíže nezabývá průběhem dovolacího řízení, rozhodováním dovolacího soudu ani účinky podaného dovolání.

Diplomovou práci jsem rozčlenila do tří základních kapitol. Po úvodu následuje obecné představení institutu dovolání z hlediska jeho základních vlastností, zařazení do opravného systému a vymezení hlavního účelu. Další a pravděpodobně nejobsáhlejší část práce se zaměřuje na přípustnost dovolání v širším slova smyslu. Rozebírám zde jednotlivé předpoklady, uvádím jejich rozdělení na objektivní a subjektivní a zabývám se i avizovanými právními otázkami v souvislosti s konkrétními podmínkami přípustnosti. Třetí kapitola osvětluje, jaké obecné a zvláštní náležitosti musí dovolání obsahovat. Největší pozornost je věnována vymezení podmínek přípustnosti, jelikož tyto v praxi činí největší potíže. V závěru diplomové práce pak shrnuji veškerá svá zjištění a názory.

Při zpracování diplomové práce jsem vycházela primárně z judikatury Nejvyššího soudu a Ústavního soudu, protože zejména v rozhodovací praxi se vynoří nejvíce problematických otázek, které je potřeba rozhodnutím soudu vyřešit. Stávající judikaturu jsem podrobila analýze za účelem identifikace aktuálních problémů v oblasti přípustnosti dovolání, a následně jsem se snažila kriticky zhodnotit některé vyslovené závěry rozhodujícího soudu. Čerpala jsem také z odborných článků, které poskytují názory advokátů a jiných odborníků, kteří

mnohdy nesdílí postoje v rozhodnutích soudu, a umožňují tak pohled na věc z jiného úhlu. Současně mi články pomohly maximálně rozšířit oblast, ve které jsem hledala problematické otázky a nejasnosti v právní úpravě. Dále jsem se zaměřila na odbornou literaturu, jež mi poskytla teoretickou oporu a vysvětlení základních pojmů. Komentáře a důvodové zprávy k právním předpisům mi posloužily jako vodítko pro stanovení zásad a principů, v rámci nichž je možné se při řešení aktuálních otázek pohybovat.

Kromě obsahové analýzy jsem v práci použila také komparaci, a to zejména v části práce věnující se zahraniční právní úpravě dovolacího přezkumu. Celou práci se prolíná metoda hodnotící¹, kterou jsem použila pro zhodnocení kvality a vhodnosti právní úpravy dovolání. Bez této metody si nelze práci s právními předpisy vůbec představit. Na závěr jsem se pokusila o syntézu získaných poznatků.

¹HAVELKOVÁ, Barbara. Co a jak psát aneb obrana badatelských výstupů v právu. *Jurisprudence*, 2016, č. 6, s. 15.

1. Obecně k dovolání

Dovolání je mimořádný opravný prostředek, který směřuje proti pravomocným rozhodnutím odvolacího soudu. O opravný prostředek se jedná proto, že jeho prostřednictvím dochází k přezkumu dovoláním napadeného rozhodnutí za účelem opravení jeho případných vad. O mimořádný prostředek pak jde proto, že napadené rozhodnutí již je v právní moci.²

Podání dovolání má devolutivní účinek, což znamená, že rozhodnutí o něm se vždy odvaluje na Nejvyšší soud jakožto soud dovolací. Jedinou výjimkou je případ, kdy je soudem prvního stupně dovolání rovnou odmítáno pro opožděnost nebo řízení zastavováno pro nezaplacení soudního poplatku. Ačkoli o podaném dovolání rozhoduje dle § 14 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, Nejvyšší soud, podává se dovolání k tomu soudu, který ve věci vydal rozhodnutí v prvním stupni. Je-li však dovolání podáno přímo k soudu dovolacímu nebo alespoň k soudu odvolacímu, žádné negativní důsledky to pro dovolatele mít nebude, protože zákon stanoví, že v takovém případě je lhůta pro podání dovolání zachována.

Opravný prostředek dovolání, jak už napovídá jeho označení, je založen na jednom z opravných systémů. Právní teorie rozlišuje tři opravné systémy: apelační, kasační a revizní. Před novelou OSŘ provedenou zákonem č. 404/2012 Sb., dovolání bezpochyby patřilo pod systém kasační. Výše zmíněná novela však povahu dovolání změnila. Byť někteří dlouho odmítali vizi, podle které by dovolání mělo podléhat reviznímu systému³, v současné době již není téměř pochyb o tom, že dovolání má být řazeno do opravného systému revizního. Tento názor sdílím i já, a to proto, že dovolání má několik vlastností charakteristických právě pro revizní opravný systém. Revize v sobě zahrnuje prvky obou zbylých systémů. Je v podstatě kombinací apelačního a kasačního systému. V rámci revizního opravného systému je přezkum napadeného rozhodnutí možný pouze po stránce právní, nikoli skutkové (prvek kasace) a revizní soud má možnost přezkoumané rozhodnutí, trpí-li vadami, zrušit, ale i změnit (prvek apelace).⁴ Vzhledem k tomu, že dovolací soud přezkoumává pouze právní stránku dovolání (§ 241a odst. 1 OSŘ) a shledá-li

²ŠÍNOVÁ, Renáta. In: SVOBODA, Karel a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 362.

³MACKOVÁ, Alena. In: WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2014, s. 502, 543.

⁴ZUKAL, Marek. Dovolací řízení: kasace, nebo revize?. *Právní rozhledy*, 2018, roč. 26, č. 3, s. 103-106.

napadené rozhodnutí vadným, může ho kromě zrušení také změnit [§ 243d odst. 1 písm. b) OSŘ], nemám pochyby o tom, že dovolání patří do opravného systému revizního.

1.1. Prameny právní úpravy

Na ústavněprávní úrovni nenalezneme právo na dovolání přímo garantované. Sám Ústavní soud v jednom ze svých náleží uvádí, že teoretická neexistence dovolání, resp. jakéhokoli mimořádného opravného prostředku, by nebyla v rozporu s ústavním pořádkem. Avšak pokud zákonodárce institut dovolání vytvořil, je nezbytně nutné, aby podléhal ústavněprávním zásadám a ústavně zaručeným právům, zejm. právu na spravedlivý proces [čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále také „Listina“)].⁵

Na zákonné úrovni je dovolání upraveno zákonem č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, konkrétně v hlavě třetí části čtvrté (§ 236 až 243g). Dovoláním se zabývá také § 30 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“) v obecné rovině, speciální úpravu pro jednotlivá řízení pak obsahuje zvláštní část tohoto zákona. Na dovolací řízení dopadá také zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, který stanovuje, kdo je poplatníkem a v jaké výši se soudní poplatek hradí, a dále zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, jenž ve svém § 14 určuje pravomoc Nejvyššího soudu rozhodovat o podaných dovoláních.

1.2. Účel dovolacího přezkumu: sjednocení judikatury nebo ochrana individuálních práv

1.2.1. Sjednocení judikatury

Neodmyslitelným znakem právního státu je princip právní jistoty, který v sobě zahrnuje princip ochrany oprávněné důvěry jednotlivce v právo. To znamená, že právní systém musí poskytovat efektivní ochranu práv všech právních subjektů ve stejných případech stejným způsobem, tedy tak, aby byl postup rozhodujícího soudu v dané věci předvídatelný.⁶ Jinak řečeno, je nezbytné, aby soud při svém právním posuzování konkrétního případu zohlednil právní názory uvedené v již vydaných judikátech, které skutkově a právně dopadají na obdobné případy. Judikatura sice

⁵Nález Ústavního soudu ze dne 21. prosince 2016, sp. zn. I. ÚS 3507/16, bod 11. Blíže k problematice ústavních limitů přípustnosti dovolání viz kapitola 2.1.

⁶Nález Ústavního soudu ze dne 25. ledna 2005, sp. zn. III. ÚS 252/04.

není v České republice považována za pramen práva, ale lze k rozhodnutím vyšších soudů přistupovat jako k vhodnému zdroji argumentace.⁷ Rakouský civilista a právní sociolog Eugen Ehrlich považuje nerespektování judikatury bez uvedení legitimního důvodu za libovůli civilního soudu,⁸ která je v moderním právním státě v zásadě nepřípustná.

Aby bylo požadavku předvídatelnosti soudního rozhodování dostáto, je potřeba stanovit subjekt, jehož úkolem bude dohlížet na jednotnost rozhodnutí vydaných obecnými soudy. Současná zákonná úprava staví do role sjednotitele judikatury obecných soudů Nejvyšší soud a ukládá mu k plnění tohoto poslání prostředky jak procesní, tak i mimoprocesní povahy. Jedním z těchto nástrojů je právě rozhodování o podaném dovolání. Dále můžeme zmínit také rozhodování velkým senátem kolegia Nejvyššího soudu, vydávání stanovisek k rozhodovací činnosti soudů, publikace klíčových rozhodnutí ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, nebo vydávání zpráv o průzkumech praxe soudů.⁹ Rozhodováním o dovolání v souladu s myšlenkou unifikace judikatury Nejvyšší soud přispívá k naplnění ústavního principu právní jistoty a zajišťuje soulad oprávněného očekávání jednotlivce, že jeho případ bude rozhodnut obdobně jako jiný podobný případ, se skutečným výsledným rozhodnutím jeho věci.

Zásadu předvídatelnosti soudního rozhodování však nelze vykládat v tom smyslu, že by názory Nejvyššího soudu měly být bezvýjimečně neměnné. Rozhodování jakéhokoli soudu musí odrážet aktuální společenskou situaci a vzhledem k tomu, že se společnost neustále vyvíjí, nutně to musí znamenat také názorový vývoj v rozhodování soudů.¹⁰ V zájmu maximálního zachování zásady předvídatelnosti vyžaduje právní úprava po Nejvyšším soudu zdrženlivý a opatrný přístup v případech, kdy má být jeho rozhodnutím překonána dosavadní judikatura. Rozhodnutí, které se nečekaně liší od předchozích rozhodnutí v obdobných věcech a narušuje tak zásadu předvídatelnosti, je právně přijatelné, pouze pokud obsahuje důkladné odůvodnění odlišného závěru.¹¹ Rozdílné posouzení dvou obdobných věcí tak nemusí nutně znamenat, že jedno z rozhodnutí je vadné a je třeba, aby jej

⁷ŠÁMAL, Pavel. Postavení Nejvyššího soudu v právním státě a jeho role při sjednocování judikatury. *Právník*, 2018, roč. 157, č. 4, s. 298.

⁸EHRLICH, Eugen. *Grundlegung der Soziologie des Rechts*. München und Leipzig: Duncker & Humblot, 1913, s. 106.

⁹ŠÁMAL: *Postavení Nejvyššího soudu...*, s. 299-301.

¹⁰Nález Ústavního soudu ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. II. ÚS 1955/15, bod. 19.

¹¹ŠÁMAL: *Postavení Nejvyššího soudu...*, s. 298.

dovolací soud zrušil. Vždy bude záležet na konkrétním odůvodnění odlišného rozhodnutí.

1.2.2. Ochrana individuálních práv

Nicméně je třeba mít na paměti, že se stále jedná o přezkum rozhodnutí z důvodu ochrany individuálních práv. Zde je namístě zdůraznit čl. 4 Ústavy České republiky (dále také „Ústava“), který uvádí, že *základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci*. Nejvyšší soud je jedním z článků soudní soustavy, a proto má povinnost poskytovat ochranu základním právům jednotlivců. Rozhodování Nejvyššího soudu tak nemůže být omezeno pouze na otázky podústavního práva, resp. na sjednocování judikatury obecných soudů. Naopak, Nejvyšší soud musí mít neustále na paměti, že ani on není vyňat ze soustavy orgánů soudní moci, jejichž úkolem je poskytovat ochranu základním právům a svobodám.¹²

Nelze tedy přímo upozadit význam individuálního práva jednotlivce, dožadujícího se spravedlivého posouzení a ochrany ze strany soudu. Někteří odborníci dokonce zastávají názor, že realizace práva v individuálních případech je primárním smyslem rozhodovací praxe, a sjednocovací funkci vnímají až jako sekundární, jelikož unifikace judikatury je možná pouze skrze realizaci práva v konkrétním případě.¹³

Z preference postavení Nejvyššího soudu jako soudu klasické třetí instance vychází také věcný záměr civilního řádu soudního (dále také „věcný záměr ČŘS“), který ve snaze upřednostnit účel ochrany individuálních práv pojal dovolání jako řádný opravný prostředek.¹⁴ Jedním ze základních argumentů autorů věcného záměru ČŘS, proč by dovolání mělo být řádným opravným prostředkem, je snaha posílit institut právní moci rozhodnutí. Právní moc má totiž značit konečnost, závaznost a nezměnitelnost rozhodnutí. Podáním mimořádného opravného prostředku ale dochází k prolomení právní moci, z čehož plynou i jisté negativní důsledky. Například zruší-li či změní dovolací soud pravomocné rozhodnutí, na základě kterého již bylo poskytnuto plnění, musí být přijaté plnění vráceno, což může

¹²POPOVIČOVÁ, Lenka. In: RYCHETSKÝ, Pavel a kol. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 35-51 (čl. 4 Ústavy).

¹³HEJNÁ, Veronika. *Soudce Šuk k úpravě dovolání: Neplatí rovnice, že čím více instancí, tím více spravedlnosti* [online]. ceska-justice.cz, 8. října 2019 [cit. 2. února 2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/10/soudce-suk-k-uprave-dovolani-neplati-rovnice-ze-cim-vice-instanci-tim-vice-spravedlnosti/>.

¹⁴LAVICKÝ, Petr a kol. Věcný záměr civilního řádu soudního z pohledu advokacie. *Bulletin advokacie*, 2018, č. 1-2, s. 20.

u řady příjemců způsobit potíže.¹⁵ Věcný záměr ČŘS ale velká část právní obce kritizuje a o jeho budoucím osudu se stále jedná.

1.2.3. Kolize účelů dovolání

Současná situace ukládá Nejvyššímu soudu dvojí pozici. Jednak jako sjednotiteli judikatury, a současně jako ochránci individuálních práv. Konkrétně Ústavní soud se ke konfliktu účelů dovolacího řízení již dříve vyjádřil: „Dovolací soud si musí být při výkladu a aplikaci podmínek připuštění dovolání vědom toho, že účastník řízení jím vždy sleduje ochranu svých subjektivních práv bez ohledu na to, jaký jiný účel řízení o mimořádném opravném prostředku sleduje. Ochranu subjektivních práv proto nelze pouštět ze zřetele ani tam, kde je zákonodárcem sledovaným účelem řízení o mimořádném opravném prostředku tzv. sjednocování judikatury. Tento účel nemůže převážit nad ochranou subjektivních práv účastníka řízení tak, že se ochrana subjektivního práva zcela vyprázdní a tento účastník se stává pouze jakýmsi "dodavatelem materiálu" pro sjednocování judikatury, nýbrž je třeba hledat vztah přiměřené rovnováhy mezi omezením práva na přístup k soudu a tímto účelem, který současně reprezentuje veřejný zájem, jímž je v daném případě zajištění souladné aplikace a interpretace jednoduchého práva obecnými soudy. Podmínky připuštění dovolání (...) je třeba vykládat tak, aby byla naplněna jak ústavou stanovená povinnost soudů poskytovat jednotlivci ochranu jeho základních práv (čl. 4 Ústavy), tak i účel daného typu dovolacího řízení, který směřuje k uniformitě judikatury obecných soudů.“¹⁶ Sjednocování judikatury je tedy Ústavním soudem považováno za jeden z účelů rozhodování o dovolání, ale stejně tak vnímá i poskytování ochrany individuálním právům jednotlivce.

Byť se právní úprava dlouhodobě snaží o nalezení rovnováhy mezi oběma účely, stále se ukazuje, že tento stav není do budoucna udržitelný. Podle soudce Nejvyššího soudu Petra Šuka Nejvyšší soud nemůže efektivně zvládat obojí: „S ohledem na množství případů, které Nejvyšší soud ročně rozhoduje a k nimž musí vydat odůvodněné rozhodnutí je nereálné, aby plnil zároveň obě role.“¹⁷ Vzájemná

¹⁵DOBROVOLNÁ, Eva a kol. *Věcný záměr civilního řádu soudního. Finální znění, 2. verze* [online]. justice.cz, 2020, s. 361-363. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/12681/2549255/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+C%C5%98S_fin%C3%A1ln%C3%AD+verze+druh%C3%A9ho+zn%C4%9Bn%C3%AD.pdf/07b8f62a-d63e-4106-baef-11c4c6d57926.

¹⁶Nález Ústavního soudu ze dne 10. května 2005, sp. zn. IV. ÚS 128/05.

¹⁷HEJNÁ: *Soudce Šuk...*, [cit. 2. února 2021].

kolize účelů a opakované upřednostňování jednoho či druhého z nich vede k častým novelizacím, které tak činí právní úpravu nepřehlednou a nestálou.

Výše uvedené obavy se pomalu ukazují být reálné. Stále častěji se rozhodnutí Nejvyššího soudu odmítající dovolání z důvodu nepřípustnosti dostávají skrze ústavní stížnost na stůl Ústavnímu soudu. Výsledkem je judikatura těchto dvou vrcholných soudů, která naznačuje, že Nejvyšší soud pomalu opouští pozici sjednotitele judikatury a přenechává ji do jisté míry Ústavnímu soudu, který se tomu výrazně nebrání.¹⁸ Tato změna rolí je očividná například při rozhodování v oblasti práva procesního. Ustanovení § 237 OSŘ vymezuje jako přípustné dovolání, jež je namířeno proti rozhodnutí, které záviselo na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak. Nejvyšší soud vykládá toto ustanovení v tom smyslu, že některé vady v procesním postupu soudu jsou způsobilé založit přípustnost dovolání, avšak musí se jednat o takové procesní vady, které lze zobecnit a díky kterým lze vydat rozhodnutí o dovolání akcentující sjednocení judikatury jako hlavní účel dovolacího přezkumu. Jednoduše řečeno, musí jít o procesní vady, na základě kterých lze zformulovat otázku výkladu procesního předpisu. V opačném případě Nejvyšší soud dovolání odmítne, protože „námitky dovolatele směřující ke konkrétnímu procesnímu postupu soudu, tedy do vad řízení, neodpovídají kritériím stanoveným v § 237 o. s. ř. (vzhledem k § 241a odst. 1 o. s. ř. nejsou způsobilým dovolacím důvodem); přípustnost dovolání tudíž založit nemohou, i kdyby se soud vytýkaných procesních pochybení (ať již domnělých či skutečných) dopustil.“¹⁹ Vady, které mohly způsobit nesprávné rozhodnutí ve věci, a vady zmatečnosti tedy nejsou samostatným dovolacím důvodem a nemohou přípustnost dovolání založit. Soud k nim přihlédne sice i bez návrhu, avšak pouze tehdy, je-li dovolání přípustné.²⁰ Neřešenou otázkou dodnes zůstává, podle jakých kritérií soud posuzuje, zda jsou procesní vady způsobilé založit přípustnost dovolání. V žádném ze svých dosavadních rozhodnutí neposkytl Nejvyšší

¹⁸VLASTNÍK, Jiří. *K (ne)přípustnosti dovolání z důvodu procesních vad soudu* [online]. epravo.cz, 28. září 2019 [cit. 2. února 2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-nepripustnosti-dovolani-z-duvodu-procesnich-vad-soudu-109842.html>.

¹⁹Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2018, sp. zn. 23 Cdo 3745/2018.

²⁰VOJTEK, Petr. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV (§ 201 až 250t o. s. ř.)*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 202 (§ 241a OSŘ).

soud konkrétnější odůvodnění, ze kterého by se dalo *pro futuro* vycházet. Jediné na čem panuje shoda je, že jako samostatný dovolací důvod může obstát konkrétní procesní vada, pokud je natolik zásadní, že zakládá porušení práva na spravedlivý proces. V takovém případě se jí Nejvyšší soud musí zabývat.²¹

Ústavní soud vyjádřil Nejvyššímu soudu v tomto případě podporu a dokonce na jeho obhajobu uvedl, že nelze po Nejvyšším soudu chtít, aby se zpronevěřil zákonem zamýšlenému účelu dovolacího přezkumu tím, že v rozporu se zněním § 237 OSŘ bude jako důvod přípustnosti dovolání akceptovat individuální procesní vady řízení, které nelze ve sjednocovacím rozhodnutí použít jako zobecňující a normující. Současně Ústavní soud uznává, že v oblastech, které jsou z pravomoci Nejvyššího soudu vyňaty, se musí role sjednotitele judikatury obecných soudů chopit on sám.²² Ústavní soud tak vykonává roli sjednotitele judikatury obecných soudů v oblasti jednoduchého procesního práva.

Z výše uvedeného plyne tedy závěr, že Nejvyšší soud část své sjednocovací pravomoci pomalu deleguje na Ústavní soud a stává se tak pouhým nutným mezičlánkem, který musí účastník řízení absolvovat před tím, než se s ústavní stížností obrátí na Ústavní soud.²³ Pro účastníky řízení se jedná o zbytečný mezikrok, který jejich řízení protáhne a zvýší vynaložené náklady. Výhodu nelze spatřovat ani v ulehčení práce zahlcenému Nejvyššímu soudu, jelikož i odmítavé rozhodnutí musí být odůvodněno a vyžaduje tedy čas a práci.

1.2.4. Vliv účelu dovolání na úpravu podmínek přípustnosti a náležitostí

Jak bylo uvedeno výše, Nejvyšší soud by ideálně měl plnit obě uvedené role. Ze současné soudní praxe však vyplývá, že za hlavní účel dovolacího přezkumu nutno považovat právě sjednocování a dotváření judikatury na poli obecných soudů. V tomto speciálním postavení Nejvyššího soudu spatřuje Ústavní soud logickou příčinu pro stanovení přísných zákonných požadavků na obsah a formu podávaných dovolání.²⁴ Lze tedy říct, že sjednotitelský úkol Nejvyššího soudu se odráží v obsahu ustanovení týkajících se přípustnosti a náležitostí dovolání v civilním řízení. Striktní vymezení podmínek přípustnosti a náležitostí má z vůle zákonodárce pomoci vytřídit z podaných dovolání pouze taková, která svým významem sledují vyšší účel než

²¹Nález Ústavního soudu ze dne 26. září 2017, sp. zn. III. ÚS 3717/16, body 40-42.

²²Tamtéž, bod 23.

²³K povinnosti vyčerpání všech opravných prostředků před podáním ústavní stížnosti viz usnesení Ústavního soudu ze dne 28. března 2013, sp. zn. III. ÚS 772/13, bod. 8.

²⁴Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. listopadu 2020, sp. zn. II. ÚS 1522/20, bod 10.

pouhý přezkum individuálního práva. Nelze namítat, že požadavek na přesné dodržení formálních náležitostí je nadměrným formalismem, právě z důvodu specifického postavení dovolacího soudu, který nelze považovat za pouhou třetí instanci.²⁵

Ústavní soud uznává, že „zákonné nastavení přístupu k dovolacímu soudu nemusí být právnímu laikovi na první pohled pochopitelné; právě z tohoto důvodu, a také s ohledem na postavení Nejvyššího soudu jako vrcholného orgánu české justice, jehož posláním je zabývat se především složitými, dosud neřešenými či rozdílně řešenými právními otázkami, je jednou z podmínek přístupu k dovolacímu soudu povinné zastoupení advokátem.“²⁶

Plně se ztotožňuji s názorem Ústavního soudu vysloveným v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/01, že smyslem přezkumného řízení je chyby v rozhodnutích minimalizovat, nikoli zcela vynulovat. Přezkum vydaného rozhodnutí není možné vést donekonečna, někde musí být stanovena hranice, kdy rozhodnutí, byť by reálně vykazovalo nějaké vady, už není přezkoumatelné. Nemohu souhlasit s názorem, že čím více instancí, tím větší ochrana práv účastníků. Naopak můžeme tvrdit, že pro většinu případů platí čím více instancí, tím delší cesta ke spravedlnosti a samozřejmě i vyšší náklady. Nejvyšší soud by měl být především sjednotitelem judikatury, a to ve všech oblastech podústavního práva, a až podružně „dalším“ ochráncem individuálních práv. Ústavnímu soudu by pak podle mého názoru měla zůstat výsostná role ochránce ústavnosti (tj. nejzávažnějších případů porušení základních práv) a nikoli role sjednotitele judikatury obecných soudů v oblastech, které jsou z působnosti Nejvyššího soudu vyňaty.

²⁵Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. listopadu 2020, sp. zn. II. ÚS 1522/20, bod 10.

²⁶Usnesení Ústavního soudu ze dne 28. července 2020, sp. zn. I. ÚS 1744/20-1, bod 13.

2. Přípustnost dovolání

Přípustností v širším slova smyslu rozumíme soubor podmínek, které musí být splněny, aby bylo možné dovolání věcně projednat.²⁷ Jak již bylo zmíněno v úvodu této práce, přípustnost je velmi ožehavou částí právní úpravy dovolání v civilním řízení. Podmínky přípustnosti totiž musí být nastaveny tak, aby umožňovaly Nejvyššímu soudu rozumnou a opodstatněnou selekci věcně projednávaných případů za účelem plnění role sjednotitele judikatury.²⁸ Nesmí být však nastaveny takovým způsobem, aby v adresátech právní úpravy vyvolávaly nejasnosti o svém výkladu a nepřiměřeně jim znemožňovaly použití dovolání pro jejich obranu, cítí-li se být rozhodnutím odvolacího soudu poškozeni na svých právech. Můžeme tedy říci, že aktuální podmínky přípustnosti dostatečně splňují oba tyto požadavky?

2.1. Ústavní a zákonná limitace přípustnosti dovolání

V některých zemích, jako jsou Švédsko, Estonsko nebo Belgie, zakotvili právo na podání dovolání přímo na ústavní úrovni.²⁹ Jakékoli omezení přípustnosti dovolání tak bez pochyby podléhá přísným ústavním zásadám a požadavkům na omezování ústavně zaručených práv jednotlivců. Oproti tomu Česká republika, stejně jako Rakousko nebo Řecko, se vydala cestou mírně odlišnou a zvolila zakotvení tohoto mimořádného opravného prostředku v zákoně, tedy bez přímé ústavní záruky.³⁰ Takový krok však nelze chápat jako naprosté oproštění právní úpravy od ústavních požadavků. Stanovování limitů přípustnosti nemůže být ponecháno zákonodárci zcela na jeho libovůli. I v případě určování podmínek přípustnosti se musí zákonodárce pohybovat v mezích stanovených ústavním pořádkem.³¹

Základní mantinely pro zákonodárce vytváří Listina základních práv a svobod. Jedním z nich je ústavně zaručené právo na přístup k soudu (čl. 36 odst. 4 Listiny), byť výslovně neurčuje k soudu jakého stupně. Proto jakékoli omezení přípustnosti dovolání znamená současně zásah do práva na přístup k soudu a musí podléhat

²⁷REICHOLD, Klaus. In: THOMAS, Heinz a kol. *Zivilprozessordnung: mit Gerichtsverfassungsgesetz, den Einführungsgesetzen und europarechtlichen Vorschriften: Kommentar*. 27. přepracované vydání. München: C. H. Beck, 2005, s. 654–655.

²⁸VOJTEK, Petr. In: JIRSA: *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV...*, s. 184-187 (§ 236 OSŘ).

²⁹NORKUS, Rimvydas. *The Filtering of Appeals to the Supreme Courts* [online]. Dublin conference, 2015, s. 4. Dostupné z: <https://www.lat.lt/data/public/uploads/2018/01/introductory-report-the-filtering-of-appeals-to-supreme-courts-president-rimvydas-norkus.pdf>.

³⁰Tamtéž.

³¹Nález Ústavního soudu ze dne 21. prosince 2016, sp. zn. I. ÚS 3507/16, bod 11.

přísnějším podmínkám. Omezení je možné pouze formou zákona a tak, aby nevytvářelo prostor pro diskriminační nebo jinak nerovné zacházení (čl. 4 odst. 2 a 3 Listiny). Při limitaci přípustnosti dovolání musí zákonodárce omezení přesně formulovat z hlediska obsahu a rozsahu, aby dostál principu předvídatelnosti. Není přípustné, aby podmínky přípustnosti dovolání byly formulovány nejasně a omezovaly tak reálně přístup dovolatelů k soudu.

Detailní úprava přípustnosti byla ponechána zákonu. Zákonodárce se pokusil ve výše zmíněných ústavních mezích vytvořit takové předpoklady pro podání dovolání, aby odrážely jak mimořádnost opravného prostředku, tak zaručení rovného přístupu k soudu všem. Zákonné předpoklady přípustnosti dovolání můžeme dělit na objektivní a subjektivní.³² Objektivní předpoklady se váží k vlastnostem napadeného rozhodnutí. Patří sem: způsobilý předmět, přípustnost v užším slova smyslu a dodržení lhůty pro podání dovolání. Subjektivní předpoklady přípustnosti se pak váží k vlastnostem subjektu, jenž dovolání podává. Sem řadíme pouze aktivní legitimaci. Soud nejprve zkoumá, zda je dovolání podáno oprávněnou osobou, tj. subjektivní předpoklad, a až následně posuzuje splnění předpokladů objektivních.³³ Nicméně v souladu se systematikou zákona se budu nejprve věnovat předpokladům objektivním a následně až subjektivním. Při analýze jednotlivých předpokladů bude poukázáno na to, kdy lze daný předpoklad považovat za ústavně konformní a kdy už jím zákonodárce nepřiměřeně omezuje právo na přístup k soudu.

2.2. Objektivní předpoklady přípustnosti

2.2.1. Způsobilý předmět

Základní kámen přípustnosti dovolání nám poskytuje § 236 OSŘ, který ve svém prvním odstavci říká, že *dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští*. V druhém odstavci pak navazuje negativní podmínkou, a sice že *dovolání jen proti důvodům rozhodnutí není přípustné*.

Z dikce zákona můžeme vyvodit dvě podmínky, které musí být splněny kumulativně. Zaprvé, jedná se o pravomocné rozhodnutí soudu druhého stupně. Takovým soudem bude buď krajský anebo vrchní soud, v závislosti na tom, jaký soud rozhodoval ve věci v prvním stupni. A zadruhé, zákon výslovně připouští

³²HAMUL'ÁKOVÁ, Klára. In: SVOBODA: *Civilní proces...*, s. 405.

³³Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. března 2010, sp. zn. 29 Cdo 2280/2008.

možnost dovolání v dané věci podat. Nemožnost podat dovolání v některých věcech je důsledkem právě toho, že dovolání je mimořádný opravný prostředek, a na rozdíl od odvolání není postaveno na zásadě univerzality.³⁴ Částečné omezení podání dovolání najdeme v samotném OSŘ (§ 238 OSŘ), ale i jiné zákony mohou vymezit oblasti, ve kterých není možné dovolání podat. Příkladem je ZŘS, který, až na výjimky, vylučuje dovolání ve věcech rodinněprávních (§ 30 ZŘS).

Dále je zákonem vyloučeno podat dovolání pouze proti odůvodnění napadaného rozhodnutí (§ 236 odst. 2 OSŘ). Jedná se o logický požadavek vyplývající z předpokladu, že založit, změnit nebo potvrdit práva či povinnosti lze pouze výrokem.³⁵ Počet dovolání, která by napadala pouze odůvodnění rozhodnutí, je téměř nulový. Teoreticky by se o takové dovolání jednalo například tam, kde by dovolatel na základě odlišné argumentace dospěl ke shodnému závěru jako soud v napadeném rozhodnutí.³⁶

Pro úplnost nutno zmínit, že věcný záměr ČŘS na rozdíl od současného OSŘ navrhuje omezit přípustnost dovolání pouze proti rozsudkům odvolacího soudu. Na obranu proti usnesením odvolacího soudu by zakotvil tzv. rekurs (hlava III. věcného záměru ČŘS). Nejvyšší soud ale oponuje tím, že na právní úpravu OSŘ je navázána úprava zvláštních řízení a insolvenčního řízení, přičemž meritorním rozhodnutím v těchto věcech je především usnesení.³⁷ Procesní předpisy upravující tato řízení by pak podle Nejvyššího soudu nutně musely samostatně zakotvovat podmínky dovolacího řízení, což by obecně znamenalo minimálně dvojitou formu dovolacího řízení. Jsem přesvědčena, že tomu tak není. Současný OSŘ funguje jako subsidiární úprava pro výše zmíněná řízení a nevidím jediný důvod, proč by tomu nemělo být stejně i v případě přijetí změny navrhované věcným záměrem ČŘS.

2.2.2. Přípustnost v užším smyslu

Pro posouzení přípustnosti jsou stěžejní § 237 až § 239 OSŘ. Podmínky přípustnosti se pak liší podle toho, zda dovolání směřuje proti rozhodnutí, kterým se

³⁴HAMULÁKOVÁ, Klára. In: SVOBODA: *Civilní proces...*, s. 406.

³⁵STANISLAV, Antonín. Přípustnost dovolání v civilních věcech ve světle judikatury Nejvyššího a Ústavního soudu. *Soukromé právo*, 2017, č. 12/2017.

³⁶VOJTEK, Petr. In: JIRSA: *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV...*, s. 187 (§ 236 OSŘ).

³⁷Občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu. *Stručné vyjádření Nejvyššího soudu k věcnému záměru civilního řádu soudního* [online]. nsoud.cz, 2017. Dostupné z: [https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/5FDE530BA46EEBE2C12583F20028C85C/\\$file/Stru%C4%8Dn%C3%A9%20vyj%C3%A1d%C5%99en%C3%AD%20NS%20k%20v%C4%9Bcn%C3%A9m%20z%C3%A1m%C4%9Bru%20OS%5%98-fin%C3%A1ln%C3%AD%20podoba.pdf](https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/5FDE530BA46EEBE2C12583F20028C85C/$file/Stru%C4%8Dn%C3%A9%20vyj%C3%A1d%C5%99en%C3%AD%20NS%20k%20v%C4%9Bcn%C3%A9m%20z%C3%A1m%C4%9Bru%20OS%5%98-fin%C3%A1ln%C3%AD%20podoba.pdf).

odvolací řízení končí, nebo zda míří proti rozhodnutí procesní povahy vydanému v průběhu odvolacího řízení.

První skupinou jsou rozhodnutí, jimiž se odvolací řízení končí. Hovoří se zde o skončení odvolacího řízení, nikoli řízení celkově. Může se tak jednat o rozhodnutí, jímž se potvrzuje, mění nebo ruší rozhodnutí soudu prvního stupně, jímž se zastavuje řízení, věc se postupuje příslušnému orgánu nebo se přikazuje jinému senátu či soudu.³⁸ Forma rozhodnutí není podstatná, napadnout lze rozsudek i usnesení. Podmínky přípustnosti jsou v tomto případě stanoveny jak pozitivně (§ 237 OSŘ), tak negativně (§ 238 OSŘ). Pozitivní podmínkou, která musí být splněna, je, že napadané rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení právní otázky hmotného nebo procesního práva a současně je splněn jeden z následujících předpokladů:^{39,40}

1. Odvolací soud se při řešení právní otázky odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu

V tomto případě je poskytována ochrana pouze individuálním subjektivním právům jednotlivce, bez ohledu na to, zda jde o věc, jejíž rozhodnutí by přispělo k uniformitě judikatury. Zde již existuje ustálená judikatura, ale odvolací soud se od ní odchýlil a rozhodl v rozporu s ní. Ústavní soud vyžaduje po Nejvyšším soudu, aby jako přípustné posuzoval také případy, kdy napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva vztahující se k ochraně základních práv a svobod, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe nejen Nejvyššího soudu, ale také Ústavního soudu.⁴¹ Dovolatel musí jasně vymezit, v jaké právní otázce se podle něj odvolací soud odchýlil, od jakého rozhodnutí a v čem spatřuje vytýkaný rozpor.⁴²

2. Právní otázka v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena

Dovolání je také přípustné v případě, kdy odvolací soud založil své rozhodnutí na zodpovězení právní otázky, jež nebyla dosud v praxi dovolacím soudem rozhodnuta. Oproti prvnímu předpokladu se zde projevuje role Nejvyššího soudu jako sjednotitele judikatury. Dovolatel musí vymezit konkrétní právní otázku, která podle

³⁸HAMUL'ÁKOVÁ, Klára. In: SVOBODA: *Občanský soudní řád...*, s. 884-889 (§ 237 OSŘ).

³⁹HAMUL'ÁKOVÁ, Klára. In: SVOBODA: *Civilní proces...*, s. 407.

⁴⁰HAMUL'ÁKOVÁ, Klára. In: SVOBODA: *Občanský soudní řád...*, s. 884-889 (§ 237 OSŘ).

⁴¹Nález Ústavního soudu ze dne 1. listopadu 2016, sp. zn. III. ÚS 1594/16, bod 17.

⁴²TRNĚNÁ, Klára. In: SVOBODA, Karel, TRNĚNÁ, Klára. *Dovolání*. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 42.

jeho názoru nebyla dovolacím soudem vyřešena. Může se jednat například o otázky, které vyvstávají v souvislosti s novelizací právních předpisů, ale půjde i o otázky, které se dosud v rozhodování soudů nevyskytly⁴³. Odpověď na tuto otázku by měla přinést vyřešení daného právního problému a současně stanovit obecné řešení pro typově stejné právní situace.⁴⁴

Opět se zde projevuje intervence Ústavního soudu. Z pohledu jazykového výkladu by se mohlo na první pohled zdát, že neexistence řešení dané právní otázky by se měla posuzovat pouze v rámci judikatury Nejvyššího soudu, ale v praxi Ústavní soud připouští také neřešení právní otázky v judikatuře Ústavního soudu.⁴⁵ Nálezy Ústavního soudu jsou totiž závazné pro všechny orgány a osoby (čl. 89 odst. 2 Ústavy) a proto je nemyslitelné, aby Nejvyšší soud při rozhodování přehlížel (ne)existenci rozhodnutí Ústavního soudu, neboť to s ohledem na postavení Ústavního soudu jako soudního orgánu ochrany ústavnosti podle čl. 83 Ústavy znamená současně nerespektování jak povinnosti poskytovat ochranu základním právům a svobodám ve smyslu čl. 4 Ústavy, tak vázanosti vykonatelným rozhodnutím Ústavního soudu podle čl. 89 odst. 2 Ústavy.⁴⁶ Pokud tedy dovolatel bude ve svém dovolání namítat, že určitá právní otázka nebyla dosud řešena Ústavním soudem, splní tím požadavek ustanovení § 241a odst. 2 ve spojení s § 237 OSŘ.

3. Právní otázka je dovolacím soudem rozhodována rozdílně

Jde o případy, kdy předmětná otázka již byla několikrát řešena Nejvyšším soudem, ale jednotlivé senáty Nejvyššího soudu dospěly k odlišným závěrům a neexistuje tak konečné stanovisko k řešení právní otázky⁴⁷. Dovolatel musí v dovolání označit konkrétní rozhodnutí dovolacího soudu, s nímž je napadené rozhodnutí v nesouladu, a také konkrétní právní otázku, která je posuzována

⁴³K tomu viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. listopadu 2018, sp. zn. 25 Cdo 992/2018, ve kterém Nejvyšší soud vyložil pojmy škodolibost a svévole, jež jsou podmínkou pro přiznání náhrady škody na věci v ceně zvláštní obliby podle § 2969 odst. 2 OZ.

⁴⁴TRNĚNÁ, Klára. In: SVOBODA: *Dovolání...*, s. 42-43.

⁴⁵Nález Ústavního soudu ze dne 3. května 2017, sp. zn. I. ÚS 2135/16, body 23-24.

⁴⁶Nález Ústavního soudu ze dne 1. listopadu 2016, sp. zn. III. ÚS 1594/16, bod 18.

⁴⁷K tomu viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. listopadu 2014, sp. zn. 31 Cdo 1168/2013, ve kterém soud vyslovil, že podle právní úpravy účinné do 31. prosince 2013 bylo možné nabýt vlastnické právo k nemovitosti evidované v katastru nemovitostí od nevlastníka, a to na základě dobré víry nabyvatele v zápis do katastru nemovitostí; čímž překonal opačný závěr vyslovený též rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 12. listopadu 2014, sp. zn. 31 Cdo 1168/2013.

rozdílně. Není však potřeba uvádět vlastní názor na to, jak by právní otázka měla být vyřešena.⁴⁸

Dojde-li senát rozhodující o dovolání k právnímu názoru odlišnému od právního názoru již Nejvyšším soudem (jiným senátem, popř. stejným senátem v dřívější věci) vyjádřenému, postoupí věc k rozhodnutí velkému senátu společně s odůvodněním svého závěru⁴⁹. Pokud by tak neučinil, zatíží své rozhodnutí vadou nesprávně obsazeného soudu, čímž poruší ústavně zakotvené právo na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 Listiny). Nerespektování příkazu, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci, odůvodňuje zrušení vadného rozhodnutí.⁵⁰

4. Právní otázka má být dovolacím soudem posouzena jinak

Poslední předpoklad přípustnosti dovolání je založen na skutečnosti, že dovolací soud dospěje na základě vlastní volné úvahy k závěru, že by měl právní otázku posoudit odlišně od své dosavadní rozhodovací praxe. Dovolatelé v tomto bodě často chybují, protože nesprávně argumentují, že by Nejvyšší soud měl rozhodnout odlišně od rozhodnutí odvolacího soudu, ale tento předpoklad míří na rozhodnutí odlišné od rozhodnutí samotného dovolacího soudu. Dovolatel musí mimo identifikace konkrétní právní otázky a jejího současného řešení objasnit také to, proč by se měl Nejvyšší soud od své dosavadní judikatury odchýlit.⁵¹ Dovolání je v tomto případě fakticky nenárokové (na rozdíl od předchozích předpokladů). Dovolatel dopředu neví, zda s takovým dovoláním uspěje, protože to závisí výhradně na uvážení Nejvyššího soudu.

Je-li splněna pozitivní podmínka uvedená v § 237 OSŘ, musí soud dále zkoumat, zda se nejedná o jednu z taxativně vymezených výjimek z přípustnosti uvedených v § 238 OSŘ. Dovolání není přípustné:

a) ve věcech upravených v části druhé občanského zákoníku, je-li řízení o nich vedeno podle tohoto zákona a nejedná-li se o manželské majtkové právo

Jsou-li řízení ve věcech rodinněprávních vedena podle OSŘ, vyloučení možnosti podat dovolání zakotvuje právě § 238 odst. 1 písm. a) OSŘ. Nepřípustná budou dovolání například ve věcech vyživovací povinnosti jiné než k nezletilému

⁴⁸TRNĚNÁ, Klára. In: SVOBODA: *Dovolání...*, s. 44.

⁴⁹§ 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

⁵⁰Nález Ústavního soudu ze dne 11. září 2009, sp. zn. IV. ÚS 738/09, body 24-25.

⁵¹TRNĚNÁ, Klára. In: SVOBODA: *Dovolání...*, s. 45.

dítěti, vyloučení následků budoucího právního jednání druhého manžela vůči třetím osobám, vůči prvnímu manželovi nebo rozhodování o záležitostech rodiny. Naopak dovolání je výslovně připuštěno v oblasti manželského majetkového práva.

Pro řízení ve věcech rodinněprávních vedených podle ZŘS, podání dovolání generálně nepřipouští § 30 ZŘS. Jedná se o řízení ve věcech manželských a partnerských, předběžné řízení ve věcech ochrany proti domácímu násilí, řízení ve věcech osvojení a péče soudu o nezletilé. Výjimkou jsou řízení o omezení či zbavení rodičovské odpovědnosti, pozastavení či omezení jejího výkonu, o určení či popření rodičovství nebo o nezrušitelném osvojení – zde se dovolání připouští.

Vyloučení možnosti podat dovolání v rodinněprávních věcech je odůvodněno zájmem na zachování právní jistoty v již pravomocně rozhodnutých věcech.⁵² Spory týkající se rodiny a především dětí je bezpochyby potřeba, s ohledem na citlivost a emotivnost všech účastníků, rozhodovat v co nejkratších lhůtách a s nejvyšší opatrností. Vzhledem k tomu shledávám za vhodné generálně vyloučit možnost podávání dovolání a připustit jej pouze v zákonem vymezených případech.

b) ve věcech upravených zákonem o registrovaném partnerství, je-li řízení o nich vedeno podle tohoto zákona

Obdobně jako v písm. a) jsou i věci upravené v zákoně č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, vyňaty z dovolacího přezkumu, jsou-li řízení vedena podle OSŘ. V případech, kdy řízení ve věcech partnerských probíhá podle ZŘS, je dovolání taktéž nepřípustné, avšak toto dovozujeme z § 30 ZŘS. Vzhledem k tomu, že mezi partnery nevzniká majetkové společenství, není zde potřeba zakotvení výjimek jako ve věcech rodinněprávních.

c) proti rozsudkům a usnesením vydaným v řízeních, jejichž předmětem bylo v době vydání rozhodnutí obsahujícího napadený výrok peněžité plnění nepřevyšující 50 000 Kč, včetně řízení o výkon rozhodnutí a exekučního řízení, ledaže jde o vztahy ze spotřebitelských smluv a o pracovněprávní vztahy; k příslušenství pohledávky se přitom nepřihlíží (tzv. bagatelní věci)

Zakotvení minimální peněžité hranice, pod kterou je dovolací přezkum nepřípustný, je založeno na racionální úvaze, podle které tzv. bagatelní věci, byť by byly způsobily přispět k unifikaci judikatury, nemají zatěžovat Nejvyšší soud. Novela

⁵²HAMULÁKOVÁ, Klára. In: SVOBODA: *Civilní proces...*, s. 407.

OSŘ č. 296/2017 Sb., přinesla do tohoto bodu formulační změny. Před jejím přijetím bylo dovolání nepřipustné proti rozsudkům a usnesením, v nichž napadeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50 000 Kč. Podle současného znění § 238 odst. 1 písm. c) OSŘ nelze dovolání směřovat proti rozsudkům a usnesením, které byly vydány v řízení, jehož předmětem bylo v době vydání rozhodnutí peněžité plnění nepřevyšující 50 000 Kč. Změnu stručně shrnuje Nejvyšší soud v jednom ze svých rozhodnutí, kde uvádí: „Zatímco podle procesní úpravy dovolání účinné do 29. 9. 2017 bylo z hlediska tzv. bagatelnosti rozhodující, zda o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50 000 Kč bylo rozhodnuto přímo dovoláním napadeným výrokem, podle úpravy stávající je významný i předmět řízení, v němž bylo rozhodnutí vydáno.“⁵³ Došlo tak k rozšíření okruhů případů, ve kterých je dovolání nepřipustné, a to o všechna rozhodnutí vydaná v řízeních, jejichž předmětem je peněžitá částka nižší než stanovený limit.

Tato změna však přinesla řadu interpretačních otázek. První z nich vyvstává v těch případech, kdy soud rozhoduje o více nárocích. Mělo by se více nároků uplatněných dovolatelem, byť dohromady v jednom petitu (v rámci jednoho předmětu řízení), pro účely posouzení splnění limitu 50 000 Kč sčítat nebo je nutné je posuzovat zvlášť? Pro zodpovězení této otázky je důležité si nejprve určit, zda se jedná o nároky se samostatným skutkovým základem⁵⁴ či nikoli. Posouzení, zda má nárok samostatný skutkový základ, je v mnoha případech obtížné. O samostatné nároky může jít i tehdy, kdy je vyžadováno několik plnění stejného druhu.⁵⁵ I přes to, že zákon hovoří o *předmětu řízení*, což by mohlo v adresátech právní úpravy vyvolat dojem sčítání jednotlivých nároků (tj. všech nároků uplatněných v jednom petitu), což by významně rozšířilo počet podávaných dovolání, účelem úpravy přípustnosti dovolání v bagatelních věcech je dozajista pravý opak. Je tedy nutné přistupovat ke každému samostatnému nároku jako k samostatnému předmětu řízení.⁵⁶ Uvedenému výkladu nelze oponovat ani pravidlem, že nejednoznačné ustanovení o přípustnosti je nutno vykládat ve prospěch přezkumu, jelikož toto odporuje již zmíněnému účelu ustanovení § 238 odst. 1 písm. c) OSŘ a mohlo by vést k častému zneužívání v podobě uplatňování smyšlených nároků za účelem dosažení

⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. ledna 2019, sp. zn. 25 Cdo 3810/2018.

⁵⁴ K samostatným nárokům podrobněji viz LAVICKÝ, Petr. In: DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 1097–1098.

⁵⁵ LAVICKÝ, Petr. In: DAVID: *Občanský soudní řád...*, s. 1098.

⁵⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 4. června 2019, sp. zn. IV. ÚS 3187/18, body 21–23.

dovolacího přezkumu.⁵⁷ Výsledkem tedy je, že přípustnost dovolání směřujícího proti rozhodnutí odvolacího soudu o více nárocích se samostatným skutkovým základem musí být posuzována samostatně pro jednotlivé nároky. S tím souvisí i problematika žalování smyšlených částek. V případech, kdy žalobce úmyslně zažaluje na částku vyšší než 50 000 Kč, byť reálná částka by tohoto limitu nedosahovala, aby si pojistil možnost podat případně dovolání, bych takové jednání posuzovala jako úmyslné obcházení zákona.

Druhým případem, ve kterém nastávají nejasnosti ohledně interpretace § 238 odst. 1 písm. c) OSŘ, je situace, kdy odvolací soud dovolání v části vyhověl a v části ho zamítl, přičemž dovolání směřuje pouze proti zamítavému výroku, který se však týká bagatelní částky, či situace, kdy účastník podává dovolání pouze co do části jemu nepříznivého rozhodnutí. Je v daném případě rozhodující celková částka, o které se vedlo odvolací řízení, nebo pouze ta částka, ve které se dovoláváme přezkumu? Judikatura vztahující se k právní úpravě před novelou OSŘ č. 296/2017 Sb., zastávala názor, že zde dochází k tzv. štěpení nároku, kdy původně jednotné právo je v důsledku úkonu účastníka (nikoli však úkonu soudu) rozštěpeno na dvě samostatná práva, a proto je pro posouzení přípustnosti dovolání esenciální pouze ta část peněžitého plnění, která je napadána dovoláním.⁵⁸ Ačkoliv současný jazykový výklad řešeného ustanovení jasně navádí k tomu, že by pro účely posuzování bagatelnosti dovolání měla být rozhodující celá částka, jež byla předmětem řízení, stále platí, že „za rozhodnou pro posouzení přípustnosti dovolání z hlediska finančního limitu je třeba považovat sice výši peněžitého plnění, jež bylo předmětem odvolacího řízení, avšak pouze v rozsahu, jenž může být rozhodnutím dovolacího soudu dotčen, tedy o němž bylo rozhodnuto dovoláním napadeným výrokem.“⁵⁹ Hamul'áková spatřuje v ustanovení § 238 odst. 1 písm. c) OSŘ teleologickou mezeru, kterou je potřeba uzavřít prostřednictvím teleologické redukce, k čemuž uvádí následující: „Účelem § 238 odst. 1 písm. c) OSŘ je, aby zamezením vedení opravných řízení o nízkých nárocích nedocházelo k zatížení soudu, a tím fakticky k prodlužování všech řízení před ním vedených. Pokud je přípustnost dovolání omezena v bagatelních věcech, není smysluplné dovolání připustit ve věcech, kdy

⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. června 2018, sp. zn. 25 Cdo 1791/2018.

⁵⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 20. října 2009, sp. zn. IV. ÚS 681/09, body 15-16.

⁵⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. června 2018, sp. zn. 25 Cdo 2384/2018.

sice předmět řízení byl vyšší, nicméně dovoláním napadená část již bagatelní je.“⁶⁰ Závěrem nutno podotknout, že jazykové znění ustanovení nabádá spíše k výkladu rozšiřujícímu přípustnost, a proto by si zasloužilo úpravu znění tak, aby přesněji vystihovalo záměr novelou sledovaný. V zájmu zvýšení předvídatelnosti rozhodování soudu bych navrhovala přesnější formulaci tohoto ustanovení, aby dovolatelé, kteří podávají dovolání v řízeních, jejichž předmět sporu převyšuje zmíněný limit, nebyli překvapeni odmítavým rozhodnutím dovolacího soudu z důvodu nenaplnění limitní částky řešené dovoláním.

Zákon výslovně stanoví, že při posuzování splnění majetkového limitu se k příslušenství pohledávky nepřihlíží. Příslušenstvím rozumíme úroky, úroky z prodlení a náklady spojené s uplatněním pohledávky. Pokud je však žalováno pouze příslušenství pohledávky, má její výše pro posouzení přípustnosti dovolání podle § 238 odst. 1 písm. c) OSŘ význam, protože se jedná o samostatný předmět řízení.⁶¹ Dále je nutno podotknout, že majetkový census se nepoužije v případě, kdy se spor týká pracovněprávních nebo spotřebitelských smluv, kdy nejde o nárok na peněžité plnění a ani v případě, kdy je předmětem řízení sice penězi ocenitelná věc, ale řízení se netýká zaplacení peněžité částky, nýbrž jiného práva k této věci. Vyloučení peněžitého limitu u dovolání spotřebitelů a zaměstnanců vychází z potřeby jejich zvýšené ochrany. Nicméně jistá limitace se v těchto případech přesto uplatní. Je nutné pamatovat, že přípustnost odvolání, které dovolání předchází, je limitována částkou 10 000 Kč, a to i ve vztahu k spotřebitelským a pracovněprávním věcem. Bagatelní limit odvolacího řízení se tak nutně promítne i v řízení dovolacím.

Podle věcného záměru ČŘS by se bagatelní hranice měla vztahovat nejen na peněžité plnění, ale také na nepeněžité plnění ocenitelná penězi. Vystává však otázka, kdo a jak bude předmět plnění oceňovat? Věcný záměr ČŘS počítá s tím, že se tohoto úkolu chopí odvolací soud, který ve výroku svého rozhodnutí rovnou uvede, zda je limit pro podání dovolání v dané věci překročen. Tento návrh hodnotím velmi kladně. Rozhodně by tak došlo k další selekci rozhodnutí, proti kterým nebude dovolání přípustné. Jistou nevýhodou však může být, že v některých případech bude nezbytné pro ocenění předmětu plnění vypracovat znalecký posudek, což se projeví v nákladech řízení.

⁶⁰HAMUL'ÁKOVÁ, Klára. Posuzování přípustnosti opravných prostředků z hlediska „bagatelnosti“. *Právní rozhledy*, 2020, roč. 28, č. 22, s. 763.

⁶¹HAMUL'ÁKOVÁ, Klára. In: SVOBODA: *Občanský soudní řád...*, s. 895 (§ 238 OSŘ).

d) *ve věcech odkladu provedení výkonu rozhodnutí nebo exekuce*

Dovolání není dále přípustné ve věcech odkladu provedení výkonu rozhodnutí nebo exekuce. Proti ostatním rozhodnutím, kterými se končí vykonávací či exekuční řízení, je dovolání přípustné, ledaže by nepřípustnost vyplývala z jiných výjimek uvedených v § 238 OSŘ.⁶²

V souvislosti s výkonem rozhodnutí a exekucí se diskutuje otázka použití majetkového limitu v těchto případech. Před novelou OSŘ č. 296/2017 Sb. platilo, že se zde neuplatní limit 50 000 Kč jako u bagatelních věcí (viz odstavec výše).⁶³ To však zmíněná novela změnila a dnes již není pochyb o tom, že se majetkový cenzus uplatní i ve věcech exekučních a vykonávacích.⁶⁴ Ve vzduchu však visí otázka, co vše má být zahrnuto pod pojem „předmět exekuce“, na který tento limit dopadá? Dosavadní výklad tvrdí, že majetkový limit se vztahuje na majetek, který má být exekucí postižený, tj. dovolání je přípustné i tehdy, kdy je výkon rozhodnutí nebo exekuce vedena pro částku nižší než 50 000 Kč, avšak postižen má být majetek, který tento limit přesahuje. Lze si představit případ, kdy je výkon rozhodnutí veden proti povinnému na zaplacení částky 40 000 Kč, avšak výkon rozhodnutí má být proveden prodejem movité věci povinného – automobilu v hodnotě 200 000 Kč. Má být v tomto případě dovolání přípustné či nikoli? Podle Trněné by zde dovolání přípustné být mělo.⁶⁵

Podle mého názoru tento výklad není zcela správný. Účelem novely bylo omezení nápadu případů dovolání k Nejvyššímu soudu, jak již bylo několikrát zmíněno. Za tímto účelem se také § 238 odst. 1 písm. c) OSŘ, byť hovoří o celkovém předmětu řízení, vykládá v tom smyslu, že majetkový limit se uplatní ve vztahu k částkám, které jsou předmětem dovolacího přezkumu. Tedy k částkám, které může dovolací soud svým rozhodnutím ovlivnit. Jak již bylo uvedeno výše, kupříkladu v případech, kdy je dovolání podáváno pouze co do části peněžité částky, která byla předmětem odvolacího řízení, je třeba limit 50 000 Kč posuzovat ve vztahu pouze k té částce, která je předmětem dovolacího přezkumu, nikoli k celému předmětu odvolacího řízení.⁶⁶ Proto nevidím jediný rozumný důvod, proč by v případech týkajících se výkonu rozhodnutí či exekuce, mělo být připuštěno dovolání, kterým se

⁶²HAMUL'ÁKOVÁ, Klára. In: SVOBODA: *Občanský soudní řád...*, s. 895 (§ 238 OSŘ).

⁶³VOJTEK, Petr. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250 I). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 992.

⁶⁴TRNĚNÁ, Klára. In: SVOBODA: *Dovolání...*, s. 55–57.

⁶⁵Tamtéž.

⁶⁶HAMUL'ÁKOVÁ: *Posuzování přípustnosti...*, s. 763.

vymáhá bagatelní částka, i když z majetku, který bagatelní limit přesahuje. Jsem si vědoma toho, že tento výklad by znamenal výrazný zásah do práv účastníků, zejm. do práva vlastnického a práva na přístup k soudu, a také do principu právní jistoty. Přece jen ve fázi vykonávacího, resp. exekučního, řízení, již je právo na plnění účastníku soudně přiznáno a jde o faktické vymožení takového splnění po povinném. Proto třeba zastavení exekuce v této fázi je výrazným zásahem do přiznaného práva. Na druhou stranu mi přijde ale logické, aby se použití majetkového limitu uplatnilo ve všech případech stejným způsobem. Záleží však na Nejvyšším soudu, zda zůstane u současného výkladu či se rozhodne počet podávaných dovolání v exekučních věcech omezit na úkor práv účastníků.

e) proti usnesením, proti nimž je přípustná žaloba pro zmatečnost podle § 229 odst. 4

Pokud zákon umožňuje účastníku, aby se bránil prostřednictvím žaloby pro zmatečnost podle § 229 odst. 4 OSŘ, není možné podat v dané věci dovolání. Smyslem je, aby nedocházelo ke zdvojování opravných prostředků, které lze podat proti jednomu rozhodnutí.⁶⁷ Dovolání tak nebude přípustné proti usnesení odvolacího soudu, kterým bylo odmítnuto odvolání, zastaveno odvolací řízení, potvrzeno či změněno usnesení soudu prvního stupně o odmítnutí odvolání, dovolání či námitek proti směnečnému a šekovému platebnímu rozkazu pro opožděnost, ačkoli se jedná o rozhodnutí, kterými dochází ke skončení odvolacího řízení.

Nelze vůbec uvažovat o tom, že by tato výjimka jakkoli omezovala právo účastníka na přístup k soudu. Zákon sice vylučuje možnost podat proti výše zmíněným rozhodnutím dovolání, umožňuje ale účastníku bránit se prostřednictvím žaloby pro zmatečnost, která prověří správnost rozhodnutí odvolacího soudu stejně jako by učinilo dovolání. Právo na přezkum proto není nijak dotčeno.

f) proti usnesením, kterými bylo rozhodnuto o předběžném opatření, pořádkovém opatření, znalečném nebo tlumočném

Předběžné opatření je procesní institut občanského práva, který slouží k zatímní úpravě poměrů účastníků, případně nachází své využití v případech, kdy je obava z ohrožení výkonu soudního rozhodnutí.⁶⁸ Předběžné opatření má pouze

⁶⁷VOJTEK, Petr. In: LAVICKÝ: *Občanský soudní řád...*, s. 993.

⁶⁸WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2011, s. 324.

dočasné trvání, a to odůvodňuje vyloučení možnosti podat proti němu dovolání. Stejný názor zastává i Ústavní soud: „S ohledem na povahu předběžného opatření také nelze stanovit takové prostředky ochrany, jako v případě rozsudků nebo závazných usnesení, neboť účelem je zde především co nejrychlejší zatímní úprava stran sporu. Opačné řešení by mohlo prakticky znamenat, že tento institut díky průtahům v řízení a rozšíření opravných prostředků obecně o dovolání by ztratil svůj význam.“⁶⁹ Existují ale i případy, kdy se předběžným opatřením reálně upravují vztahy na několik měsíců, příp. i let. Zde je zajisté potřeba ponechat účastníku nějaký prostředek, skrze který se bude moci bránit. Jak sám Ústavní soud zmínil, umožnit podání dovolání by znamenalo přičít se účelu a povaze předběžného opatření, nicméně ústavní stížnost je v těchto případech přípustná.⁷⁰

Z dovolacího přezkumu jsou vyjmuta také usnesení o pořádkovém opatření, znalečném a tlumočném. Důvodem zde není dočasnost těchto usnesení, ale skutečnost, že v těchto oblastech není potřeba sjednocovat judikaturu.⁷¹ Znalečné a tlumočené náleží k nákladům řízení a soud o nich může rozhodnout samostatným usnesením, jsou-li na výsledku řízení nezávislé, nebo samostatným výrokem v konečném rozhodnutí, je-li přiznání a výše jejich náhrady závislá na výsledku řízení. K možnosti podat dovolání proti výroku o nákladech řízení se vyjadřuji níže. Proti usnesení, kterým soud přizná znalečné či tlumočné, je možné podat odvolání. Vzhledem k tomu, že určité prostředky obrany tady existují, i k tomu, že unifikace judikatury v této oblasti není nutná, nepovažuji tuto výjimku z přípustnosti za omezující přístup k soudu účastníkům.

g) proti usnesení, jímž bylo rozhodnuto o žalobě z rušené držby

Žaloba z rušené držby slouží k poskytnutí rychlé a účinné ochrany poctivému držiteli. Svým charakterem se podle Jirsy blíží předběžnému opatření, které také poskytuje záruku okamžitého rozhodnutí věci a včasného poskytnutí ochrany práv účastníka.⁷² Vzhledem k tomu není žádoucí, aby bylo dovolání v těchto případech připuštěno. Navíc, pokud by se jeden z účastníků cítil být dotčený rozhodnutím o žalobě z rušené držby, má možnost podat petitorní žalobu, prostřednictvím které bude usilovat o určení vlastnického práva k předmětu držby. Petitorní žalobu lze

⁶⁹Nález Ústavního soudu ze dne 10. listopadu 1999, sp. zn. II. ÚS 221/98.

⁷⁰Tamtéž.

⁷¹HAMUL'ÁKOVÁ, Klára. In: SVOBODA: *Občanský soudní řád...*, s. 895 (§ 238 OSŘ).

⁷²JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II (§ 79 až 180 o. s. ř.)*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 616 (§ 176 OSŘ).

podat i poté, co již bylo rozhodnuto o žalobě z rušené držby, jelikož takové rozhodnutí nezakládá ve věci překážku *rei iudicatae*. Následně je možné bránit se podáním odvolání i dovolání.⁷³ S přihlédnutím k účelu žaloby z rušené držby a možnosti účastníků docílit získání věci jinými prostředky, ani v tomto případě neshledávám právní úpravu nepřiměřeně omezující právo na přístup k soudu.

h) proti rozhodnutím v části týkající se výroku o nákladech řízení

Jako na houpačce se měnila možnost podat dovolání proti nákladům řízení. Z počátku nebylo možné bránit se dovoláním proti usnesení o náhradě nákladů řízení, což judikatura⁷⁴ odůvodňovala tím, že usnesení není meritorním rozhodnutím, a proto proti němu nelze podat dovolání. V důsledku toho však došlo k nechtěnému jevu, a sice že se přezkum náhrady nákladů řízení přesunul k Ústavnímu soudu.⁷⁵ Načež zareagovala novela OSŘ č. 404/2012 Sb. a výslovně připustila možnost podat dovolání co do výroku rozhodujícího o náhradě nákladů. Další změna přišla s novelou OSŘ č. 296/2017 Sb., jež možnost dovolání zase odňala, protože považuje tuto agendu za méně složitou a nevyžadující unifikaci judikatury.⁷⁶ Ústavní soud razí názor, že samotný spor o náhradu nákladů nemůže dosáhnout takové intenzity, aby byl způsobilý zasáhnout do ústavně zaručených práv a svobod účastníka. Proto k přezkumu výroku o náhradě nákladů řízení přistupuje spíše zdrženlivě. Na druhou stranu ale podotýká, že rozhodování o nákladech řízení je integrální součástí soudního řízení, a proto i na tuto část řízení dopadají postuláty spravedlivého procesu.⁷⁷

Podle současné úpravy tedy není možné podat dovolání co do výroku o nákladech řízení. Ustanovení § 238 odst. 1 písm. h) OSŘ paušálně tuto možnost vylučuje, byť jsou případy, kdy náklady řízení dosahují velmi vysokých částek a jsou tak způsobilé citelně zasáhnout do majetkové sféry účastníka. Také hrozba, že výrokem o náhradě nákladů bude zasaženo do základních práv a svobod, stále existuje, i když není soudy považována za příliš vysokou. Proto bych považovala za vhodnější řešení nevylučovat možnost podání dovolání zcela, ale pouze ji omezit, například stanovením minimální částky. Stanovení konkrétní hranice je vždycky

⁷³SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 111.

⁷⁴Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. ledna 2002, sp. zn. 29 Odo 874/2001.

⁷⁵COUFALÍK, Petr. Několik poznámek k náhradě nákladů řízení v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 3, s. 39.

⁷⁶Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb., obecná část, str. 25.

⁷⁷Nález Ústavního soudu ze dne 6. února 2017, sp. zn. I. ÚS 2904/16, body 14-15.

otázkou choulostivou, doprovázenou řadou debat. Konkrétně je ale možné uvažovat nad tím, že by hranice byla stanovena procentním vyjádřením. Pro příklad lze uvést situaci, kdy je vedeno řízení o zaplacení částky 100 000 Kč. Bylo by stanoveno, že v dovolacích řízeních, jejichž předmětem je peněžité nebo penězi ocenitelné plnění v částce do 500 000 Kč, bude dovolání proti výroku o nákladech řízení přípustné tehdy, dosáhnou-li náklady minimálně 5 % z této částky. V ostatních řízeních by bylo zapotřebí stanovit limit paušální částkou. Všeobecnou podmínkou by ale byla přípustnost podání dovolání ve věci samé, aby nedocházelo k podávání dovolání proti bagatelním nákladům. Druhou možností by bylo stanovit limit paušálně pro všechny typy řízení. Stejně tak jako § 238 odst. 1 písm. c) OSŘ stanovuje limit bagatelnosti částkou 50 000 Kč, i limit dovolání proti nákladům řízení by mohl být omezen částkou 50 000 Kč. Každopádně by tak došlo k omezení počtu podávaných dovolání, ale současně by byla zachována možnost přezkoumat rozhodnutí, která významně zasahují do práv účastníků, aniž by tento úkol musel přecházet na Ústavní soud. V současnosti má totiž Nejvyšší soud jedinou možnost, jak v oblasti náhrady nákladů usměrňovat rozhodnutí nižších soudů, a to prostřednictvím zveřejňování rozhodnutí nižších soudů ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek.⁷⁸

Ustanovení § 238 odst. 1 písm. h) OSŘ příliš restriktivně znemožňuje dovolatelům přístup k soudu a nepřihlíží k možnosti, že by předmětem dovolání mohli být velmi vysoké finanční částky, které citelně zasahují do majetkových práv jednotlivců.

i) proti usnesením, kterými bylo rozhodnuto o návrhu na osvobození od soudního poplatku nebo o povinnosti zaplatit soudní poplatek

Komentářová literatura i důvodová zpráva k novele OSŘ č. 296/2017 Sb., kterou byla tato výjimka zavedena, se shodují, že důvodem pro nezaložení možnosti dovolání v tomto případě je, že není potřeba sjednocovat judikaturu ve věcech soudních poplatků.

Právní úprava zakotvující předpoklady, jenž musí být splněny, aby soud osvobodil účastníka od zaplacení soudního poplatku, je podle mého názoru jasná. Ke sjednocování rozhodnutí obecných soudů v této oblasti, zejména co se týče osvobození od soudních poplatků u právnických osob nebo kritérií, k nimž by mělo být při posuzování konkrétních případů přihlíženo, v nedávné době došlo. A

⁷⁸VOJTEK, Petr. In: JIRSA: *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV...*, s. 190-193 (§ 238 OSŘ).

pravděpodobně i proto v dnešní době již k názorovým konfliktům mezi obecnými soudy dochází jen velmi zřídka. Nutno také podotknout, že osvobození od soudních poplatků neznamena osvobození od následného hrazení nákladů řízení.⁷⁹ Dovolím si tvrdit, že v řadě případů bude výše soudního poplatku vzhledem k celkové částce tvořící náklady řízení spíše minimálním zatížením účastníka. Proto se domnívám, že zakotvení nepřipustnosti dovolání proti usnesením, jimiž se rozhoduje o návrhu na osvobození od soudního poplatku nebo o povinnosti zaplatit soudní poplatek, není nepřiměřeně omezující. V tomto případě spatřuji v omezení přípustnosti dovolání legitimní podklad.

Pokud by usnesením, jímž se rozhoduje o návrhu na osvobození od soudního poplatku či o povinnosti zaplatit soudní poplatek, došlo k zásahu do základních práv a svobod, je možné domáhat se ochrany ústavní stížností. Nicméně půjde o zcela výjimečné situace. V minulosti Ústavní soud přivolil k přezkumu problematiky soudních poplatků pouze ve specifických případech.⁸⁰

j) proti usnesením, kterými bylo rozhodnuto o žádosti účastníka o ustanovení zástupce

U usnesení, kterými se rozhoduje o žádosti o ustanovení zástupce účastníkovi, je důvod pro vyloučení dovolání stejný jako v předchozím bodě. Tady ovšem spatřuji určitá rizika v podobě omezení dovolatelových ústavně zaručených práv. Konkrétně hovoříme o právu na právní pomoc zakotvenému v čl. 37 odst. 2 Listiny, které zaručuje každému právo na právní pomoc v řízení před soudy i dalšími státními orgány. Právo na právní pomoc má dvojí povahu. Primárně, zaručuje každému, aby se mohl nechat v řízení zastupovat osobou znalou práva. Současně také stanovuje pozitivní závazek státu zajistit, že účastník řízení má přístup k právní pomoci prakticky a účinně, a nikoliv pouze teoreticky.⁸¹ Tím spíše musí být dodrženy pozitivní závazky státu na zajištění právní pomoci v dovolacím řízení, kde je právní zastoupení povinnou podmínkou řízení a formální podmínky pro podání dovolání jsou mimořádně přísné. Lze zmínit případ, kdy Nejvyšší soud odmítnul dovolání účastníka řízení proti ustanovení advokáta, k němuž ztratil důvěru, a současně odmítnul dovolání tímto advokátem sepsané pro vady. Ústavní soud zdůraznil, že „stěžovatel se ocitl v právní situaci, kdy právní řád stanoví podmínku povinného

⁷⁹BÍLÝ, Martin. In: SVOBODA: *Občanský soudní řád...*, s. 584–585 (§ 238 OSŘ).

⁸⁰Nález Ústavního soudu ze dne 20. února 2018, sp. zn. II. ÚS 3112/17, bod 18.

⁸¹Nález Ústavního soudu ze dne 13. července 2018, sp. zn. I. ÚS 4120/17, bod 29.

zastoupení advokátem, aby byly chráněny jeho zájmy v právně a formálně složitém řízení před Nejvyšším soudem, a proto mu byl soudem ustanoven zástupce. Stěžovatel však soudy upozorňoval, že tento zástupce neplní dostatečně své povinnosti a že s ustanovením konkrétně soudem zvoleného advokáta nesouhlasí. Obecné soudy však na to nijak nereagovaly a následně stěžovatel odmítnutím svého dovolání pro vady doplatil bez možnosti nápravy právě na chybu způsobenou zástupcem, jenž mu byl státem ustanoven. V nyní posuzované věci tedy stát stěžovateli zvolil advokáta, i přes stěžovatelův nesouhlas jej shledal jako plně kompetentního a důvěryhodného, aby téhož dne odmítl jím vypracované dovolání pro vady, neboť tento advokát nezvládl vymezit důvody přípustnosti dovolání.⁸²

Právo na právní pomoc shledávám jako stěžejní ústavně zaručené právo účastníků řízení, které by nemělo být omezováno z důvodu snahy odbřemenit Nejvyšší soud. Nota bene v řízení, kde je právní zastoupení advokátem obligatorní, může nepřípustnost dovolání proti usnesení, kterým bylo rozhodnuto o žádosti účastníka o ustanovení advokáta, zásadním způsobem omezit právo na přístup k soudu a de facto ovlivnit výsledek řízení.

k) proti rozhodnutím, kterými odvolací soud zrušil rozhodnutí soudu prvního stupně a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení

Uvedenými rozhodnutími se sice odvolací řízení končí, nicméně věc se vrací k prvostupňovému soudu, kde bude probíhat další řízení, v němž bude vydáno „nové“ rozhodnutí. Není smysluplné, aby v této fázi do řízení vstupoval odvolací soud. Jednak proto, že účast odvolacího soudu v řízení ještě před vydáním prvostupňového rozhodnutí je zbytečná, jelikož odvolací soud by stejně musel počkat na vydání pravomocného rozhodnutí, aby mohl věc přezkoumat.⁸³ A jednak také proto, že rozhodnutí opětovně vydané soudem prvního stupně účastník třeba ani nebude chtít napadat, jelikož už bude s jeho obsahem spokojen, nebo ho bude chtít napadat v jiném rozsahu či z jiných důvodů.

Tuto výjimku z přípustnosti dovolání však nelze uplatnit v případech, ve kterých „nedochází ke skončení řízení jako celku, v nichž však odvolací soud současně se zrušením rozhodnutí soudu prvního stupně rozhodne o postoupení věci věcně příslušnému soudu, popřípadě soudu zřízenému k projednávání

⁸²Nález Ústavního soudu ze dne 13. července 2018, sp. zn. I. ÚS 4120/17, bod 27.

⁸³HAMUL'ÁKOVÁ, Klára. In: SVOBODA: *Občanský soudní řád...*, s. 896 (§ 238 OSŘ).

a rozhodování věcí určitého druhu [§ 221 odst. 1 písm. b) OSŘ] nebo nařídí, aby v dalším řízení věc projednal a rozhodl jiný senát (samosoudce), nebo přikáže věc k dalšímu řízení jinému soudu prvního stupně, kterému je nadřízen (§ 221 odst. 2 OSŘ).⁸⁴

Druhou skupinou rozhodnutí, proti kterým lze podat dovolání, jsou procesní rozhodnutí vydaná v průběhu odvolacího řízení. Zákon v ustanovení § 238a OSŘ výslovně vypočítává rozhodnutí, proti kterým je možné dovolání podat. Jedná se o *usnesení odvolacího soudu, kterým bylo v průběhu odvolacího řízení rozhodnuto o tom, kdo je procesním nástupcem účastníka, o vstupu do řízení na místo dosavadního účastníka (§ 107a), o přistoupení dalšího účastníka (§ 92 odst. 1) a o záměně účastníka (§ 92 odst. 2)*. Výčet zde uvedený je výčtem taxativním. Na tyto případy se neaplikují výše rozebírané pozitivní podmínky stanovené v § 237 OSŘ, ani negativní podmínky v § 238 OSŘ.

Přistoupení či záměna účastníka není v odvolacím řízení přípustná. Pokud odvolací soud i přesto o přistoupení či záměně účastníka odvolacího řízení rozhodne, je možné domáhat se odstranění vadného rozhodnutí právě v odvolacím řízení. Oproti tomu případy pozbytí procesní způsobilosti účastníka řízení, tj. procesní nástupnictví z titulu singulární či univerzální sukcese, je odvolací soud povinen řešit.⁸⁵

2.2.3. Dodržení lhůty pro podání dovolání

Třetím a také posledním objektivním předpokladem, který musí podané dovolání splňovat, je dodržení lhůty. Ta v případě dovolání činí 2 měsíce od okamžiku, kdy bylo doručeno rozhodnutí odvolacího soudu tomu, kdo dovolání podává (§ 240 odst. 1 OSŘ). Pokud soud dovolatele v rozhodnutí nesprávně poučí a uvede lhůtu delší, může být dovolání podáno v této delší lhůtě a bude přijato jako včasné. Uvede-li však soud lhůtu kratší než 2 měsíce, bude dovolání podáno včas, i pokud se do takto zkrácené lhůty nevejde, avšak dodrží zákonnou dvouměsíční lhůtu. V případě, že je v rozhodnutí odvolacího soudu nesprávně uvedeno, že dovolání podat nelze nebo zde poučení zcela chybí, činí lhůta pro podání dovolání 3 měsíce (§ 240 odst. 3 věta druhá OSŘ). Naopak, poučí-li soud nesprávně účastníka

⁸⁴HAMUL'ÁKOVÁ, Klára. In: SVOBODA: *Občanský soudní řád...*, s. 896 (§ 238 OSŘ).

⁸⁵VOJTEK, Petr. In: JIRSA: *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV...*, s. 193 (§ 238a OSŘ).

o tom, že je dovolání přípustné, ačkoli zákon přípustnost vylučuje, nemůže tím dojít k založení přípustnosti navzdory znění zákona.⁸⁶ Jedná se o lhůtu procesní, takže postačí, pokud poslední den lhůty bude dovolání předáno k odeslání.⁸⁷ Zmeškání lhůty nelze prominout (§ 240 odst. 2 OSŘ), proto opožděné dovolání bude soudem prvního stupně odmítnuto.

Určité výkladové otázky vyvstávají v souvislosti s lhůtou pro doplnění obsahových náležitostí dovolání v případech, kdy je dovolatel od počátku zastoupen advokátem v kontrastu s případy, kdy zastoupen není, ač ze zákona být má. Touto otázkou se zabývá spleť ustanovení § 241b odst. 3 OSŘ.

1. Dovolatel je právně zastoupen již v okamžiku podání dovolání

V případech, kdy dovolatel řádně splní svou povinnost a je v souladu s požadavkem § 241 odst. 1 OSŘ právně zastoupen již v okamžiku, kdy podává své dovolání, vztahuje se na něj první věta zmíněného § 241b odst. 3 OSŘ, která uvádí: *Dovolání, které neobsahuje údaje o tom, v jakém rozsahu se rozhodnutí odvolacího soudu napadá, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 237 až 238a) nebo které neobsahuje vymezení důvodu dovolání, může být o tyto náležitosti doplněno jen v průběhu trvání lhůty k dovolání.* V dovolacím řízení se neuplatní § 43 OSŘ, který zakotvuje povinnost předsedy senátu vyzvat účastníka, aby opravil či doplnil své podání.⁸⁸ Podá-li tedy včasné dovolání advokátem zastoupený dovolatel, může jej doplnit o zákonem stanovený obligatorní obsah pouze ve lhůtě pro podání dovolání, tj. do 2 měsíců od doručení rozhodnutí odvolacího soudu, nicméně na případné nedostatky dovolání nebude soudem upozorněn.

2. Dovolatel není právně zastoupený v okamžiku podání dovolání

U dovolatelů, kteří v době podání dovolání nejsou právně zastoupeni, je však situace odlišná. Odlišný přístup vychází z toho, že jen po řádně zastoupeném dovolateli lze požadovat podání řádného dovolání a že nezastoupenému dovolateli nelze čas k tomu určený zkracovat dobou potřebnou k zajištění si zastoupení.⁸⁹ Stále však zůstává podmínkou pro další postup, aby prvotní dovolání bylo podáno včas.

⁸⁶VOJTEK, Petr. In: JIRSA: *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV...*, s. 199 (§ 240 OSŘ).

⁸⁷HAMUL'ÁKOVÁ, Klára. In: SVOBODA: *Civilní proces...*, s. 409.

⁸⁸Výčet ustanovení upravujících řízení před soudem prvního stupně, která se v dovolacím řízení neuplatní, obsahuje § 243b OSŘ.

⁸⁹VOJTEK, Petr. In: JIRSA: *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV...*, s. 206-211 (§ 241b OSŘ).

V opačné situaci totiž soud prvního stupně opožděné dovolání odmítne, aniž by se právním nezastoupením dovolatele vůbec zabýval.

Obdrží-li soud včasné dovolání, které neobsahuje všechny náležitosti vyžadované zákonem, a u jehož podatele není splněna podmínka povinného právního zastoupení, musí dovolatele poučit o povinnosti být zastoupen. O vadách podání ale soud dovolatele nepoučuje (§ 243b ve spojení s § 43 OSŘ). K odstranění nedostatku podmínky řízení spočívající v absenci právního zastoupení určí soud dovolateli lhůtu. Jedná se o lhůtu soudcovskou, která by měla být přiměřená. Zákon nikterak nespecifikuje, jak dlouhá by tato lhůta měla být, to ponechává plně na uvážení soudu prvního stupně. Mohou nastat dvě situace. Dodatečně stanovená soudcovská lhůta skončí později než zákonná dvouměsíční lhůta. Pro dovolatele to tedy znamená jistou výhodu, jelikož má na přípravu a odůvodnění dovolání více času než dovolatel, který byl od počátku řádně zastoupen. Druhou možností však je, že soudem stanovená dodatečná lhůta ve výsledku skončí dříve než lhůta zákonná, např. pokud je dovolání podáno na počátku zákonné dvouměsíční lhůty a soud k nápravě určí lhůtu pouze 1 měsíc. Byť zákon soudcovskou úvahu nijak neomezuje a teoreticky takováto situace nastat může, je třeba ji považovat za zkrácení procesních práv „bdělých“ dovolatelů.⁹⁰

Znění § 241b odst. 3 OSŘ ve druhé větě za středníkem dále uvádí: *požádal-li však dovolatel před uplynutím lhůty o ustanovení zástupce (§ 30), běží lhůta podle věty první znovu až od právní moci usnesení, kterým bylo o této žádosti rozhodnuto.* Pokud tedy dovolatel před uplynutím soudcovské lhůty požádá soud o ustanovení právního zástupce, získává tím další čas navíc pro opravu dovolání. Soud o jeho žádosti rozhodne usnesením tak, že jí vyhová nebo zamítne, a od okamžiku právní moci usnesení počíná běžet nová dvouměsíční lhůta pro opravu a doplnění podaného dovolání. Takový postup je nutné uplatňovat i v případech, kdy je z okolností zcela zřejmé, že dovolatel požádal o ustanovení advokáta pouze účelově, tedy proto, aby si lhůtu prodloužil.⁹¹ Běh lhůty není ovlivněn ani tím, jak soud o žádosti dovolatele rozhodne. Jestliže soud žádosti vyhová a ustanoví účastníkovi právního zástupce, od právní moci usnesení počíná běžet zákonná lhůta 2 měsíce na doplnění dovolání. Je-li rozhodnutí soudu pro účastníka nepříznivé, tj. dojde

⁹⁰BÍLKOVÁ, Jana, VLČKOVÁ, Veronika. Lhůty k podání a doplnění dovolání. *Bulletin advokacie*, 2016, č. 4, s. 32.

⁹¹Tamtéž.

k zamítnutí jeho žádosti, nastává opět situace, že dovolatel není zastoupen, a proto by měl být soudem prvního stupně znovu vyzván k odstranění nedostatku povinného zastoupení s poskytnutím odpovídající lhůty.⁹² Vojtek v komentáři uvádí, že soud v této výzvě poskytne dovolateli „přiměřenou lhůtu“. Otázka však zní, jak dlouhá by měla tato lhůta být? Pokud přistoupíme na výklad, že délka lhůty je opět v diskreci soudu, založíme tím nerovnost mezi dovolateli, jejichž žádosti o ustanovení právního zástupce bylo vyhověno a dovolateli, kterým vyhověno nebylo. Jedna ze skupin bude vždy ve výhodě, v závislosti na tom, zda bude lhůta soudem určená delší či kratší než lhůta zákonná. Stanoví-li soud dovolateli, jehož žádost byla zamítnuta, lhůtu 1 měsíc na zajištění právního zastoupení a doplnění dovolání, bude mít podstatně kratší čas než dovolatel, jehož žádosti bylo vyhověno a jemuž běží lhůta 2 měsíce. Naopak rozhodne-li soud, že lhůta pro nápravu bude činit 3 měsíce, poskytne tím tomuto dovolateli více času na přípravu, než kdyby jeho žádosti bylo vyhověno a lhůta pro doplnění dovolání by činila 2 měsíce. Proto se Nejvyšší soud přiklání k výkladu, že by se mělo jednat o lhůtu zákonnou v souladu s ustanovením § 241b odst. 3 věta druhá za středníkem.⁹³ Ústavní soud k tomu doplňuje, že pokud i přes výše zmíněné, soud ve výzvě dovolateli stanoví lhůtu delší než 2 měsíce, je potřeba v souladu se zásadou legitimního očekávání účastníka umožnit dovolateli opravit či doplnit dovolání ve lhůtě určené soudem. Odlišným postupem Nejvyšší soud odejme účastníku právo na přístup k soudu tím, že mu bude přičítat k tíži nesprávný postup soudu.⁹⁴ S názorem Ústavního soudu se musím ztotožnit. Ochrana dobré víry účastníka řízení ve správnost poučení soudu má větší váhu než zakotvení stejných lhůt pro všechny dovolatele za cenu nastolení stavu *denegatio iustitiae*.

K otázce počátku a délky lhůty pro doplnění dovolání lze tedy shrnout, že právní úprava obsahuje jisté výkladové nejasnosti, které mohou v dovolatelích i jejich právních zástupcích vyvolávat pochybnosti o tom, do kdy je možné dovolání doplnit. Podle mého názoru navíc přílišně zvýhodňuje dovolatele, kteří nejsou právně zastoupeni, ačkoli by být měli, a zcela viditelně umožňuje účelově žádat ustanovení právního zástupce soudem, aby došlo k prodloužení lhůty pro opravu či doplnění dovolání. Dovolatelé, kteří od počátku poctivě splní všechny podmínky, mají méně

⁹²VOJTEK, Petr. In: JIRSA: *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV...*, s. 206-211 (§ 241b OSŘ).

⁹³Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. ledna 2015, sp. zn. 30 Cdo 3464/2014.

⁹⁴Nález Ústavního soudu ze dne 20. ledna 2015, sp. zn. II. ÚS 3157/14 – 1, body 20-21.

času na přípravu dovolací argumentace, což může ve výsledku znamenat i neúspěch ve věci.

2.3. Subjektivní předpoklady přípustnosti

2.3.1. Aktivní legitimace

Jediným subjektivním předpokladem pro podání dovolání je aktivní legitimace, tedy dovolání musí být podáno k tomu oprávněnou osobou. Zákon se drží dispoziční zásady, jíž je dovolací řízení ovládáno, a výslovně v § 240 odst. 1 OSŘ označuje za aktivně legitimovaného „účastníka“ odvolacího řízení. Přičemž nezáleží na tom, jaké měl postavení v předchozích řízeních, zda stanul v pozici žalobce či žalovaného. Za účastníka řízení se také považuje právní nástupce účastníka, který do jeho práv a povinností vstoupí na základě univerzální sukcese (např. proto, že účastník, který je právníkou osobou, zanikne). Naopak, možnost právního nástupnictví z titulu singulární sukcese zákon výslovně vylučuje (§ 243b ve spojení s § 107a odst. 1 OSŘ).

Vedlejší účastník a ani státní zastupitelství či Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových (vstoupí-li do řízení) obecně nejsou v českém právním řádu oprávněni podávat dovolání.⁹⁵ K tomuto závěru jsem dospěla na základě argumentu *a silentio legis*, tedy na základě skutečnosti, že OSŘ se o možnosti těchto subjektů podat dovolání vůbec nezmiňuje. U ostatních opravných prostředků je jejich oprávnění výslovně zmíněno, tudíž lze argumentovat tím, že zákon ohledně jejich aktivní legitimace mlčí z důvodu, že jim právo podat mimořádný opravný prostředek přiznat nechtěl. Pokud Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových nebo státní zastupitelství podá návrh na zahájení řízení, vstupuje tím do pozice účastníka a následně i osoby aktivně legitimované k podání dovolání. Stejně tak vedlejší účastník bude moci podat dovolání z důvodu, že je výrokem zasahováno do jeho práv a povinností⁹⁶, a nikoli v případech podání dovolání za hlavního účastníka.

Právní předpisy některých sousedních států umožňují podat dovolání širšímu okruhu subjektů, než je tomu u nás. Pro příklad nemusíme chodit daleko. Slovenský zákon č. 99/1963 Zb., *Občiansky súdny poriadok* umožňuje generálnímu

⁹⁵K tomu viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. května 2003, sp. zn. 25 Cdo 162/2003.

⁹⁶Například bylo-li výrokem rozhodnuto o povinnosti vedlejšího účastníka nahradit náklady řízení (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 2014, sp. zn. 25 Cdo 644/2014).

prokurátorovi podat tzv. mimořádné dovolání⁹⁷. Jedná se o specifický institut, který významně zasahuje do stability soudního rozhodnutí, a proto je přípustný pouze výjimečně, má-li být jeho prostřednictvím dosaženo věcné správnosti a spravedlnosti vydaného rozhodnutí.⁹⁸ Slouží k nápravě těch nejzávažnějších pochybení, jež způsobují příkrý rozpor s ústavními principy ovládajícími civilní proces. Generální prokurátor je oprávněn podat mimořádné dovolání pouze na podnět účastníka řízení, zjistí-li, že pravomocným rozhodnutím soudu byl porušen zákon, vyžaduje-li to ochrana práv a zákonem chráněných zájmů fyzických či právnických osob a pouze tehdy, nelze-li ochrany dosáhnout jinými prostředky (princip subsidiarity). Dochází tak k určitému zásahu ze strany veřejného činitele do soukromoprávního vztahu, což nepovažují za šťastné řešení. Smyslem sice bylo zajistit určitou formu dozorového opatření nápomocného při unifikaci judikatury, ale současně je nutné v něm spatřovat zásadní zásah do principu dispozitivnosti, který je typický pro řízení zahájené na základě opravného prostředku. Pro českou úpravu dovolání bych tedy takové ustanovení nedoporučovala.

Zásadně tedy dovolání může podat pouze účastník řízení. Samo o sobě však účastenství k naplnění podmínky subjektivní legitimace nestačí, je nutné zkoumat splnění dalších požadavků, jejichž cílem je již tolikrát zmiňovaná regulace podávaných dovolání. Rozhodujícím kritériem pro posouzení subjektivní legitimace je, zda byla účastníkovi rozhodnutím odvolacího soudu způsobena určitá újma. Ta se projevuje v poměření nejpříznivějšího výsledku odvolacího řízení, který mohl pro účastníka nastat, a výsledku, kterým řízení skutečně skončilo. Aktivně legitimovaný k podání dovolání je tak pouze účastník, v jehož neprospěch toto poměření vyznívá.⁹⁹ Předpokladem legitimace je taktéž skutečnost, že újmu lze zhojit pouze zrušením či změnou napadaného rozhodnutí.¹⁰⁰ Nejvyšší soud upřesňuje, že „rozhodujícím přitom je výrok rozhodnutí odvolacího soudu, protože existenci případné újmy lze posuzovat jen z procesního hlediska. Nelze přitom brát v úvahu subjektivní přesvědčení účastníka řízení, ale jen objektivní skutečnost, že

⁹⁷Institut *Mimoriadne dovolanie* upravuje část čtvrtá, hlava čtvrtá (§ 243e – 243j) Občianskeho súdneho poriadku.

⁹⁸KRAJČOVIČOVÁ, Zuzana. *Mimoriadne dovolanie v praxi* [online]. najpravo.sk, 10. května 2016 [cit. 1. října 2021]. Dostupné z: <https://www.najpravo.sk/clanky/mimoriadne-dovolanie-v-praxi.html>.

⁹⁹Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. dubna 2019, sp. zn. 24 Cdo 4009/2018.

¹⁰⁰Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. října 1997, sp. zn. 2 Cdo 1363/1996.

rozhodnutím soudu mu byla způsobena určitá, třeba i nepříliš významná újma, kterou lze odstranit zrušením napadeného rozhodnutí.“¹⁰¹

Dovolání podané osobou, která k tomu není oprávněna, bude soudem odmítnuto [§ 243c odst. 1 ve spojení s § 218 písm. b) OSŘ].

2.3.2. Obligatorní právní zastoupení

Zvláštní požadavek vznáší dovolací řízení na právní zastoupení dovolatele. Ustanovení § 241 OSŘ vyžaduje, aby byl dovolatel právně zastoupen advokátem, případně notářem. Účel tkví v dosažení kvalitnějšího vymezení dovolacích důvodů a také precizním splnění všech zákonem předepsaných náležitostí.¹⁰² Dovolatel je povinen předložit soudu plnou moc advokáta, která se speciálně vztahuje na dovolací řízení. Některé plné moci, sepsané klientem již v počátku sporu (pro řízení v prvním stupni), jsou koncipovány tak, že právní mocí rozhodnutí právní zastoupení zaniká a formálně tak dovolatel není při podání dovolání zastoupen. Pouhé doložení plné moci by samo o sobě popíralo význam požadavku povinného zastoupení, proto je potřeba, aby advokát podané dovolání také sepsal, jelikož zejména v obsahu dovolání se musí projevit požadovaná odbornost. Dříve stačilo, pokud se advokát pod dovolatelem podaným dovoláním pouze podepsal, čímž se ztotožnil s jeho obsahem.¹⁰³ Po novele OSŘ č. 296/2017 Sb. tento postup již není možný. Výslovně jej vylučuje § 241a odst. 5 OSŘ, který uvádí, že k takovému podání soud nepřihlédne.

Splnění této podmínky přezkoumává soud prvního stupně (§ 241b odst. 2 OSŘ). Jelikož se jedná o odstranitelnou vadu podmínky řízení, při zjištění nedostatku právního zastoupení by měl soud prvního stupně nejprve usnesením vyzvat dovolatele, aby tuto vadu odstranil, a až následně je možné přikročit k zastavení dovolacího řízení z důvodu nesplnění podmínky řízení. Současně s výzvou musí soud stanovit dovolateli přiměřenou lhůtu k nápravě a poučit ho o případném zastavení řízení, nebude-li nedostatek právního zastoupení napraven. Z teorie není jasné, zda musí soud vyzývat dovolatele k nápravě za každých okolností, z praxe však plyne, že toho není třeba, pokud je vzhledem k dosavadnímu počínání

¹⁰¹Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. srpna 2016, sp. zn. 20 Cdo 3703/2016.

¹⁰²VOJTEK, Petr. In: JIRSA: *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV...*, s. 199-201 (§ 241 OSŘ).

¹⁰³K tomu viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. září 2010, sp. zn. 30 Cdo 2752/2010.

účastníka zřejmě, že by výzva byla nadbytečná.¹⁰⁴ Stejně tak k nápravě nebude soud prvního stupně přistupovat v případě, kdy má být dovolání stejně odmítnuto pro jiné neodstranitelné vady (dovolání je nepřípustné, zjevně bezdůvodné nebo podané osobou k tomu neoprávněnou) a veškeré učiněné úkony by byly nadbytečné.

Právně zastoupit se nemusí nechat dovolatel, který sám disponuje vysokoškolským vzděláním získaným na právnické fakultě. Právnickým vzděláním se rozumí takové vzdělání, které zákon požaduje po advokátovi.^{105,106} Je-li dovolatelem právnická osoba, musí podmínku příslušného vzdělání splňovat osoba pověřená k jednání za právnickou osobu, a to ať je právnickou osobou veřejnoprávní korporace, stát, obec či kraj. Právní vzdělání musí soudu doložit namísto plné moci advokáta. Stejně tak platí, že pokud dovolatel vzdělání neprokáže, nebude splněna podmínka povinného právního zastoupení a řízení bude z tohoto důvodu zastaveno. Zajímavé je, že dovolateli stačí prokázat právnické vzdělání a už není potřeba, aby byl advokátem či notářem. Zatímco, pokud dovolatele zastupuje jiná osoba, musí se jednat o advokáta nebo notáře, jenom vzdělání v tomto případě nebude stačit.

Nevyřešenou otázkou je, zda se povinné právní zastoupení týká pouze vypracování a podání dovolání nebo zda se vztahuje na celé dovolací řízení. Právní úprava není jednoznačná a příznivci se najdou pro obě varianty. Z jazykového a systematického výkladu usuzují, že povinně zastoupen musí být dovolatel pouze v době podání dovolání. Podmínka, že *musí být dovolatel zastoupen advokátem nebo notářem* je obsažena v § 241 odst. 1 OSŘ, který je systematicky zařazen do části *Podání dovolání*. Navíc z textu ustanovení výslovně nevyplývá, že by zastoupení mělo trvat po celou dobu dovolacího řízení. Naopak § 241 odst. 4 OSŘ uvádí, že *[d]ovolání musí být sepsáno, s výjimkou případu uvedeného v odstavci 2 písm. a), advokátem, notářem nebo osobou uvedenou v § 21, 21a, 21b, anebo v § 26a odst. 3, která má právnické vzdělání*. Tento závěr lze také podpořit argumentem, že dovolací řízení ve většině případů probíhá bez nařízení jednání a není tak třeba žádné další aktivní účasti dovolatele, k níž by bylo zapotřebí zajistit odborných

¹⁰⁴VOJTEK, Petr. In: JIRSA: *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV...*, s. 199-201 (§ 241 OSŘ).

¹⁰⁵Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 1999, sp. zn. 20 Cdo 1638/98.

¹⁰⁶Požadavky na vzdělání advokáta blíže upravuje § 5 odst. 1 písm. b) zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii.

znalostí advokáta. I judikatura hovoří o § 241 OSŘ jako o tzv. povinném zastoupení dovolatele při podání dovolání.¹⁰⁷

Zákon hovoří o právním zastoupení pouze na straně dovolatele, nikoli dalších účastníků řízení. Je tomu tak zřejmě proto, že druhá strana se v dovolacím řízení angažuje zpravidla pouze vyjádřením se k obsahu dovolání. Toto vyjádření nemusí splňovat žádné specifické požadavky, a proto jej může sepsat účastník sám, bez odborné právní asistence.¹⁰⁸ Se stejným měřítkem je potřeba přistupovat k případnému vyjádření se dovolatele k vyjádření protistrany. Vyjádření se dovolatele tak nemusí být sepsáno právním zástupcem. Není samozřejmě vyloučeno, aby se dovolatel nechal na základě svého svobodného rozhodnutí zastoupit advokátem pro celé dovolací řízení, nicméně pokud tak neučiní, nespátřuji v tom důvod pro zastavení dovolacího řízení.

¹⁰⁷Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. prosince 2017, sp. zn. 30 Cdo 5625/2017. Obdobně také usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. července 2016, sp. zn. 30 Cdo 837/2016.

¹⁰⁸VOJTEK, Petr. In: JIRSA: *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV...*, s. 206-211 (§ 241 OSŘ).

3. Náležitosti dovolání

Jako každé podání účastníka činěné vůči soudu, i dovolání musí po formální stránce obsahovat určité náležitosti. Zákon upravuje obecné náležitosti, které musí splňovat jakékoli podání adresované soudu. U konkrétních typů podání pak může zákon vyžadovat splnění ještě dalších, tzv. zvláštních náležitostí. Splnění všech těchto požadavků je nezbytným předpokladem pro věcné projednání dovolání. Neobsahuje-li dovolání všechny požadované náležitosti a v řízení nelze pro tyto vady pokračovat, soud dovolání usnesením odmítne.

3.1. Obecné

Obecné náležitosti podání upravuje § 42 odst. 4 OSŘ, který uvádí, že z podání musí být patrné *kterému soudu je určeno, kdo je činí, které věci se týká a co sleduje, a musí být podepsáno a datováno. Označení soudu, kterému je podání určeno, se uvádí zpravidla hned v úvodu. Dovolání se podává k Nejvyššímu soudu prostřednictvím soudu prvního stupně. Bude na něm tedy uvedena adresa soudu, který ve věci rozhodoval v prvním stupni. Dále v něm musí být uvedeno, kdo podání činí. Identifikace podatele se provádí ideálně jménem a příjmením, datem narození či rodným číslem a uvedením bydliště, v případě právnické osoby názvem, identifikačním číslem a sídlem. Které věci se týká* dovolatel nejlépe specifikuje spisovou značkou odkazující na předchozí řízení, v němž bylo napadené rozhodnutí vydáno. Dále musí dovolatel vymežit, *co sleduje*, tj. jakýsi základní cíl svého podání. Ten bude zpravidla seznatelný už ze samotného označení podání nebo celkového kontextu. Na závěr musí být podání *datováno a podepsáno*. Vzhledem k tomu, že dovolatel musí být při podání dovolání právně zastoupen, postačí, když dovolání podepíše právní zástupce dovolatele.¹⁰⁹

Při posuzování, zda účastníkově podání splňuje všechny obecné náležitosti, soud nesmí volit přehnaně formalistický přístup. Účastník nemusí dodržet přesné pořadí náležitostí ani způsob, jakým se v praxi náležitosti uvádějí. Rozhodné je pouze to, zda jsou všechny náležitosti z podání patrné tak, že nevzbuzují pochybnosti o jejich splnění.¹¹⁰

¹⁰⁹VOJTEK, Petr. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha I (§ 1 až 78g o. s. ř.)*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 303-319 (§ 42 odst. 4 OSŘ).

¹¹⁰Tamtéž.

3.2. Zvláštní

Zvláštní náležitosti dovolání nalezneme vymezené v § 241a odst. 2 až 4 OSŘ. *V dovolání musí být vedle obecných náležitostí (§ 42 odst. 4) uvedeno, proti kterému rozhodnutí směřuje, v jakém rozsahu se rozhodnutí napadá, vymezení důvodu dovolání, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 237 až 238a) a čeho se dovolatel domáhá (dovolací návrh).*¹¹¹

3.2.1. Napadené rozhodnutí

Dovolatel musí uvést, proti kterému konkrétnímu rozhodnutí odvolacího soudu jeho dovolání směřuje. Napadené rozhodnutí identifikuje číslem jednacím, datem vydání a uvedením soudu, který toto rozhodnutí vydal. Neuvede-li tento údaj dovolatel výslovně, splňuje dovolání předepsanou náležitost, pouze pokud lze z obsahu odůvodnění dovolání jednoznačně dovodit, proti jakému rozhodnutí dovolatel brojí, aniž by mohlo dojít k jeho záměně s jiným.¹¹² Jedná se o tak jednoduchý požadavek, že uvedení napadeného rozhodnutí nečiní v praxi žádné obtíže.

3.2.2. Rozsah

Rozhodnutí odvolacího soudu může dovolatel napadat v plném rozsahu nebo může označit konkrétní výroky či jejich části. Jedná se o tzv. kvantitativní náležitost, která určuje, které z více výroků uvedených v napadeném rozhodnutí chce dovolatel podrobit dovolacímu přezkumu. Nedůsledný dovolatel, který nevymezí konkrétní výroky a napadá dovolání v plném rozsahu, byť mu bylo některými výroky v rozhodnutí vyhověno, je sám sobě nepřítelem. Zbytečné uvádění výroků, kterými bylo dovolateli vyhověno, vede totiž k odmítavému rozhodnutí odvolacího soudu ve vztahu k těmto výroky a snižuje míru úspěchu dovolatele v řízení, z čehož pak vychází i méně příznivý rozsah přiznání náhrady nákladů řízení.¹¹³

Takto vymezeným rozsahem je dovolací soud, až na některé výjimky uvedené dále, podle § 242 odst. 2 OSŘ vázán. Dovolací soud není vázán rozsahem pouze v případech, kdy: (i) na rozhodnutí o napadeném výroku je závislý výrok, který nebyl dovoláním napaden, (ii) jde o společná práva či povinnosti nerozlučných společníků, (iii) z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky a

¹¹¹§ 241a odst. 2 OSŘ.

¹¹²VOJTEK, Petr. In: JIRSA: *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV...*, s. 202-204 (§ 241a odst. 2 OSŘ).

¹¹³Tamtéž.

(iv) řízení lze zahájit i bez návrhu. Měnit či doplnit rozsah je možné pouze ve lhůtě pro podání dovolání, k pozdějšímu doplnění soud nebude přihlížet.

3.2.3. Dovolací důvod

Kvalitativní rozsah dovolání je určen vymezením důvodu dovolání. Prostřednictvím této náležitosti dovolatel odůvodňuje, proč se má dovolací soud předestřenou právní otázkou zabývat.¹¹⁴ Jediným dovolacím důvodem podle současné právní úpravy může být to, že napadené rozhodnutí soudu spočívá na nesprávném právním posouzení. O nesprávném právním posouzení hovoříme tehdy, pokud odvolací soud posoudil předmětnou věc podle právní normy, která na zjištěný skutkový stav nedopadá, tj. aplikoval nesprávnou právní normu, nebo pokud sice použitá právní norma byla správně určena, avšak soudem nesprávně vyložena nebo aplikována, tedy případ, kdy soud aplikoval správnou právní normu nesprávným způsobem.¹¹⁵ Není rozhodné, zda jde o normu hmotného či procesního práva, obojí lze pod nesprávné právní posouzení podřadit. Důležité je pouze to, zda nesprávné posouzení mělo vliv na správnost napadeného rozhodnutí.

Ústavní soud uvádí, že vznesl-li dovolatel námitku, jejíž podstatou je tvrzení porušení ústavně zaručených základních práv a svobod rozhodnutím nebo postupem odvolacího soudu v občanském soudním řízení, je tato námitka uplatnitelná i jako dovolací důvod, tzn. že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Výjimkou jsou jen ty námitky, k jejichž uplatnění zákon stanoví jiný právní prostředek ochrany práva, jako je tomu například u žaloby pro zmatečnost podle § 229 odst. 1 až 3 OSŘ.¹¹⁶

Kromě nesprávného právního posouzení tedy žádné jiné důvody nemohou být způsobilým dovolacím důvodem. Neobstojíme s námitkou nesprávného zjištění skutkového stavu, jelikož jak již bylo několikrát zmíněno, dovolací přezkum je vyhrazen pouze otázkám právním a nikoli skutkovým. Mezi skutkovými a právními otázkami však může být hranice leckdy nejasná. Za určitých okolností tak může být způsobilý dovolací důvod založen i na otázce skutkové, avšak pouze tehdy, bude-li mít vliv na právní posouzení. Bude tomu tak zejména tehdy, pokud odvolací soud provedl právní posouzení věci, aniž by k tomu měl dostatečný skutkový základ. Konkrétně se může stát, že skutková zjištění budou zcela nebo zčásti chybět či

¹¹⁴ SVOBODA, Karel. In: SVOBODA: *Dovolání...*, s. 66.

¹¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 2001, sp. zn. 29 Cdo 1373/2000.

¹¹⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 28. března 2013, sp. zn. III. ÚS 772/13, bod 11.

budou vzájemně protichůdná.¹¹⁷ Právě v těchto případech tak můžeme dojít k závěru, že dovolací důvod založený *de facto* na nedostatku skutkových zjištění bude splňovat požadavek nesprávného právního posouzení věci. Dovolacím důvodem nemohou být ani námitky proti rozhodnutí jiného orgánu, jímž je odvolací soud vázán, dále důvody zmatečnosti ani jiné vady řízení.¹¹⁸ K vadám zmatečnosti sice soud přihlédne, shledá-li podané dovolání přípustným, nicméně tyto nemohou být samostatným dovolacím důvodem, tedy musí být současně tvrzen jiný dovolací důvod. Opačný názor zastávají předkladatelé věcného záměru CŘS, kteří navrhují, aby vady zmatečnosti byly samostatným dovolacím důvodem [bod 419 písm. b) věcného záměru CŘS]. Podle nich totiž zmatečnostní vady představují nejzávažnější procesní nedostatky, u nichž převažuje veřejný zájem na jejich odstranění a je tedy žádoucí tyto vady reflektovat i v dovolacím řízení.¹¹⁹ Byť se tato myšlenka jeví jako vstřícná vůči dovolatelům, jelikož rozšiřuje dovolací důvody, spatřuji zde určitá rizika, která vyžadují podrobnější promyšlení této právní úpravy. Primárně, zmatečnostní vady budou v některých případech vyžadovat provedení dokazování, na což není Nejvyšší soud vybaven. Navíc máme v právním řádu zakotvenou žalobu pro zmatečnost, která je specifickým institutem sloužícím k odstraňování právě vad zmatečnosti. Došlo by tak zakotvení dvojité ochrany, což může v budoucnu vyvolávat konflikty mezi dovoláním a žalobou pro zmatečnost. Od věcného záměru CŘS bych tak očekávala preciznější úpravu vzájemného vztahu těchto dvou institutů za účelem větší přehlednosti.

Vzhledem k tomu, že současná úprava umožňuje pouze jediný dovolací důvod, není nutné ho v dovolání výslovně uvádět přepsáním znění § 241a odst. 1 věty první OSŘ. Dovolatel však musí specifikovat konkrétní právní otázku, kterou považuje za nesprávně posouzenou a uvést, v čem onu nesprávnost spatřuje. Pouhý odkaz na podání učiněná dovolatelem v předchozích řízeních postačovat nebude (§ 241a odst. 4 OSŘ). Jak uvádí Nejvyšší soud: „podání předcházející vydání (vyhlášení) rozhodnutí odvolacího soudu totiž z povahy věci nemohou reagovat na závěry, na nichž následně odvolací soud založil své rozhodnutí“.¹²⁰

¹¹⁷Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. února 2014, sp. zn. 30 Cdo 232/2014.

¹¹⁸PAVLIŠ, Tomáš, DEDUCH Jiří. Ohlédnutí po roce účinnosti nové právní úpravy civilního dovolání. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 5, s. 153.

¹¹⁹DOBROVOLNÁ: *Věcný záměr...*, s. 380.

¹²⁰Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2010, sp. zn. 29 Cdo 4405/2008.

Dovolacím důvodem je dovolací soud vázán v tom rozsahu, že v rámci dovolacího přezkumu se musí držet v mezích dovolatelem vymezeným nesprávným posouzením¹²¹. Nicméně samotným právním posouzením dovolatele ohledně nesprávnosti vytýkaného nedostatku již vázán není.¹²² Dovolací soud tak vyhoví dovolání i tehdy, pokud právní posouzení věci odvolacím soudem shledá nesprávným na základě jiného právního posouzení, než dovodil dovolatel. Dovolací důvod může být doplněn či měněn pouze ve lhůtě pro podání dovolání, stejně jako je tomu u doplnění či změny rozsahu.

3.2.4. Přípustnost

Další obligatorní náležitostí, jež byla mezi náležitostmi dovolání zařazena až od 1. ledna 2014, je uvedení, v čem dovolatel spatřuje splnění formálních předpokladů přípustnosti dle § 237 až 238a OSŘ. Právní předpisy nezakotvují konkrétní způsob, jakým musí dovolatel vymežit, v čem spatřuje naplnění předpokladů přípustnosti. Stěžejní je, aby bylo vymezení přípustnosti z obsahu dovolání dostatečně seznatelné.¹²³ Je tedy možné uvést skutečnosti, z nichž dovozujeme splnění předpokladů přípustnosti v kterékoli části dovolání. Navíc není potřeba výslovné uvozující formulace, naprosto postačí, pokud z dovolání fakticky vyplývá názor dovolatele na způsob řešení otázky hmotného či procesního práva v napadeném rozhodnutí z hlediska dosavadní judikatury Nejvyššího soudu.¹²⁴ Příkladem může být rozhodnutí Ústavního soudu zabývající se dovoláním stěžovatelky ve věci náhrady za ztrátu na výdělků v důsledku pracovního úrazu. Stěžovatelka v něm podle dovolacího soudu nevedla, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, tedy při řešení jaké právní otázky se měl odvolací soud odchýlit od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu. Stěžovatelka v úvodu svého dovolání uvedla, že napadené rozhodnutí „závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené

¹²¹K vázanosti soudu dovolacím důvodem viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. února 2003, sp. zn. 22 Cdo 1739/2001, ve kterém žalobkyně označily za nesprávné právní posouzení závěr odvolacího soudu, že nejsou vlastnicemi sporného pozemku. Jedině z tohoto hlediska se tedy správností právního posouzení věci mohl dovolací soud zabývat. Napadený výrok však nebyl založen na závěru, že žalobkyně nejsou spoluvlastnicemi sporného pozemku, nýbrž na názoru, že žaloba o určení spoluvlastnictví směřuje proti subjektu, který není pasivně věcně legitimován. Tomuto právnímu posouzení však dovolatelky nic nevytýkaly, a jeho správnost tak dovolací soud nemohl přezkoumávat.

¹²²HAMULÁKOVÁ, Klára. In: SVOBODA: *Civilní proces...*, s. 413.

¹²³Viz náleží Ústavního soudu ze dne 19. listopadu 2015, sp. zn. I. ÚS 354/15-2 nebo náleží Ústavního soudu ze dne 15. března 2017, sp. zn. II. ÚS 1966/16.

¹²⁴Náleží Ústavního soudu ze dne 19. listopadu 2015, sp. zn. I. ÚS 354/15-2, body 18-19.

rozhodovací praxe dovolacího soudu“. V jeho dalších částech pak své tvrzení rozvedla, když poukázala na to, že napadené rozhodnutí se při hodnocení příčinné souvislosti mezi pracovním úrazem a ztrátou na výdělku odchýlilo od právních závěrů uvedených v rozsudcích Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 291/2007 a 21 Cdo 2861/2008, v nichž Nejvyšší soud nepřipustil, že by obecné soudy mohly při rozhodování o náhradě škody z pracovního úrazu dodatečně přehodnocovat důvod zániku pracovního poměru spočívající v následcích pracovního úrazu, jenž vycházel ze závěru obsaženého v lékařském posudku. Podle Ústavního soudu je z obsahu dovolání zřejmé, že právní otázku, při jejímž řešení se měl Nejvyšší soud odchýlit od své ustálené rozhodovací praxe, spatřovala stěžovatelka v tom, zda jsou obecné soudy při posuzování nároku na náhradu za ztrátu na výdělku vázány zjištěními obsaženými v lékařském posudku, jímž byla zjištěna ztráta způsobilosti k výkonu povolání v důsledku pracovního úrazu a jenž byl podkladem pro zánik pracovního poměru. Přestože tato otázka mohla být formulována precizněji, jedná se o otázku procesního práva týkající se hodnocení důkazů, konkrétně vázanosti obecného soudu zmíněným lékařským posudkem, a tudíž je v dovolání dostatečně vymezena.¹²⁵

Jak konkrétně tedy v jednotlivých případech má být vymezeno splnění předpokladů přípustnosti? Dovožujeme-li přípustnost dovolání z ustanovení § 238a OSŘ, vyplývá splnění předpokladů přípustnosti ze samotného rozhodnutí, které dovoláním napadáme. Zásadní význam tak má splnění této náležitosti v případech, kdy je přípustnost dovolání založena na § 237 OSŘ. Zde je nezbytné uvést, jaký ze čtyř předpokladů přípustnosti je dle názoru dovolatele naplněn, přičemž pouhá citace příslušné části ustanovení § 237 OSŘ nebude dostačující¹²⁶, a osvětlit konkrétní okolnosti, z nichž lze usuzovat na splnění jednoho z uvedených předpokladů. Závisí-li napadené rozhodnutí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, je nezbytné alespoň stručně uvést, od kterého konkrétního rozhodnutí se měl odvolací soud odchýlit. Jde-li o druhý předpoklad, kdy otázka v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, musí dovolatel vymežit, která právní otázka, na níž závisí rozhodnutí odvolacího soudu, v rozhodování dovolacího soudu nebyla vyřešena. Namítá-li dovolatel, že je právní otázka dovolacím soudem

¹²⁵Nález Ústavního soudu ze dne 15. března 2017, sp. zn. II. ÚS 1966/16, bod 22.

¹²⁶Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. srpna 2013, sp. zn. 29 Cdo 2488/2013.

rozhodována rozdílně, je třeba vymezit rozhodnutí dovolacího soudu, která tento rozpor v judikatuře dovolacího soudu dle názoru dovolatele zakládají. A konečně, jedná-li se o právní otázku, která má být dovolacím soudem posouzena jinak, definuje dovolatel příslušnou právní otázku, její dosavadní řešení v rozhodovací praxi dovolacího soudu a alespoň stručně nastíní, z jakých důvodů by měla být dovolacím soudem posouzena jinak.¹²⁷ Stručně řečeno, dovolatel se musí vymezit vůči judikatuře Nejvyššího soudu v dané věci a promítnout to do svého dovolání s uvedením, který z předpokladů zakládající přípustnost je podle jeho názoru splněn.

Ve své nálezkové judikatuře pak Ústavní soud zavázal Nejvyšší soud svým závěrem, že „také postačuje, je-li v dovolání namítáno, že rozhodnutí odvolacího soudu je v rozporu s judikaturou Ústavního soudu, a tedy v rozporu s jejími ústavně garantovanými základními právy. Je-li v dovolání citovaná judikatura přiléhavá a dostatečně konkrétní, jedná se o dovolání přípustné, přestože dovolatel v podání explicitně necituje judikaturu dovolacího soudu.“¹²⁸

Takovéto vymezení musí dovolatel učinit samostatně pro každý jím uplatněný dovolací důvod, je-li jich víc.¹²⁹ Na druhou stranu, ve vztahu k jednomu dovolacímu důvodu nelze uvádět splnění více předpokladů přípustnosti, pokud si navzájem odporují. Je však možné vymezit předpoklady přípustnosti *in eventum*, tedy tak, že pokud soud dospěje k závěru, že jeden z předpokladů naplněn není, dovolatel spatřuje přípustnost dovolání v předpokladu jiném.¹³⁰

Vymezení předpokladů přípustnosti je největší kámen úrazu pro dovolatele, jelikož Nejvyšší soud při posuzování splnění této náležitosti postupuje poměrně formalisticky a vyžaduje její striktní splnění. Smyslem takto přísného postupu má být snaha přimět právního zástupce dovolatele, aby se před podáním dovolání podrobně seznámil s relevantní judikaturou Nejvyššího soudu a případně sám dospěl k závěru, že podání dovolání není v daném případě na místě, jelikož nemá reálnou šanci na úspěch.¹³¹ Prvotní selekce dovolání by tak měla proběhnout už po důsledné přípravě právního zástupce, který po zhodnocení příslušné judikatury přesvědčí svého klienta o tom, že podání dovolání v dané věci není správným krokem, čímž by mělo dojít ke

¹²⁷ K podrobnému vymezení splnění předpokladů přípustnosti viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. května 2016, sp. zn. 30 Cdo 5248/2015 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. února 2016, sp. zn. 23 Cdo 3562/2015.

¹²⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 21. prosince 2016, sp. zn. I. ÚS 3507/16, bod 22.

¹²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. ledna 2015, sp. zn. 30 Cdo 3023/2014.

¹³⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 11. dubna 2017, sp. zn. I. ÚS 3762/16.

¹³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 14. listopadu 2017, sp. zn. I. ÚS 1461/17, bod 21.

snížení nápadu dovolání u Nejvyššího soudu, resp. alespoň zkvalitnění podávaných dovolání. Současně by mělo dojít také k usnadnění práce Nejvyššímu soudu a tím i zkrácení doby, ve které bude dovolání posuzováno, jelikož advokát dovolatele vyloží Nejvyššímu soudu jeho vlastní judikaturu, od čehož se mohou odvíjet úvahy soudu.¹³² Pokud bychom aplikovali při posuzování splnění této náležitosti naopak snížený formalismus, mohli bychom se dostat do rozporu se zásadou dispozitivnosti dovolání. Nejvyšší soud totiž nemůže suplovat roli samotného dovolatele tím, že bude dovozovat přípustnost dovolání z obsahu podání a bude si domýšlet, v čem dovolatel spatřoval její splnění.¹³³

I přesto, že je formalistický přístup soudu akceptován, je potřeba stanovit určité hranice formálnosti, aby dovolatelům nebyl bezmezně odpírán přístup k dovolacímu přezkumu. Konkrétně můžeme zmínit problematiku odmítání dovolání pro neuvedení spisové značky rozhodnutí Nejvyššího soudu, která byla v jednu dobu hojně řešena. Nejvyšší soud odmítal dovolání z důvodu nedostatečného vymezení předpokladů přípustnosti, ve kterých dovolatel sice popsal příslušné rozhodnutí Nejvyššího soudu, od kterého se při svém rozhodování odvolací či dovolací soud odchýlily, ale neuvedl jeho spisovou značku. Ústavní soud se zastal dovolatelů a uvedl, že pokud je dané rozhodnutí popsáno dostatečně určitě a lze z jeho popisu jednoznačně vyvodit, o jaké rozhodnutí se jedná, není neuvedení spisové značky důvodem pro shledání nenaplnění obsahových náležitostí dovolání.¹³⁴ Lze tedy akceptovat, že soud odmítne dovolání s odkazem na nedostatečné splnění základních náležitostí, avšak pouze v případech, kdy je tato nedostatečnost nepochybná. S názorem Ústavního soudu se ztotožňují. Samozřejmě uvedení spisové značky rozhodnutí je nejjednodušší a nejpřesnější identifikací zmiňovaného rozhodnutí. Avšak vzhledem k tomu, že zákon výslovně neuvádí, jak konkrétně má dovolatel splnění podmínek přípustnosti vymežit, nelze mu neuvedení spisové značky přičítat k tíži, pokud je z obsahu dovolání nepochybně jasné, které konkrétní rozhodnutí měl na mysli, a nemůže tak dojít k záměně s jiným rozhodnutím.

Na závěr je potřeba zmínit, že dovolací soud není v tomto ohledu dovoláním vázán. Vymezil-li dovolatel předpoklad přípustnosti řádně, avšak nesprávně („netrefil se“), dovolání bude věcně projednáno, pokud dovolací soud shledá naplnění jiného

¹³²Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. ledna 2015, sp. zn. 30 Cdo 3023/2014.

¹³³COUFALÍK, Petr. Střet Nejvyššího soudu a Ústavního soudu v pohledu na současnou právní úpravu dovolání v civilním sporném řízení. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 23, č. 6, s. 209-214.

¹³⁴Nález Ústavního soudu ze dne 18. prosince 2014, sp. zn. IV. ÚS 1256/14, bod 24.

předpokladu.¹³⁵ Bude-li kupříkladu dovolatel namítat, že při řešení právní otázky se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, což doloží uvedením příslušného rozhodnutí Nejvyššího soudu, avšak dovolací soud dojde k závěru, že v tomto případě nelze právní otázku pod tuto rozhodovací praxi podřadit a že se jedná o právní otázku, která dosud nebyla Nejvyšším soudem řešena, dovolání bude věcně projednáno, ačkoli dovolatel založil své rozhodnutí na jiném předpokladu přípustnosti dle § 237 OSŘ, než ve skutečnosti měl.

3.2.5. Dovolací návrh

A konečně, dovolatel je povinen v dovolání uvést dovolací návrh, tzv. petit. Jinými slovy, musí vymezit, čeho se domáhá. Podle současné právní úpravy může požadovat buď zrušení napadeného rozhodnutí, anebo jeho změnu [§ 243d odst. 1 písm. b) a § 243e OSŘ]. Žádanější variantou je dovolací petit znějící na změnu napadeného rozhodnutí ve prospěch dovolatele. Ke změně rozhodnutí odvolacího soudu však může Nejvyšší soud přistoupit pouze za podmínky, že odvolací soud rozhodl nesprávně a dosavadní výsledky řízení umožňují o věci rozhodnout [§ 243d odst. 1 písm. b) OSŘ]. Změnou rozhodnutí dojde k zamezení dalším vleklým řízením a dovolateli bude umožněno domoci se rychle pravomocného rozhodnutí. Podle § 243e OSŘ lze napadené rozhodnutí také zrušit. Společně se zrušením rozhodnutí odvolacího soudu může dovolatel navrhopvat zrušení rozhodnutí soudu nižšího stupně. Soud může o zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně rozhodnout i bez návrhu dovolatele, avšak jen platí-li důvody zrušení i pro rozhodnutí soudu nižšího stupně. Po zrušení napadeného rozhodnutí dovolací soud věc vrátí soudu nižšího stupně k dalšímu projednání, postoupí věc příslušnému soudu nebo řízení zastaví.

Návrh rozhodnutí může být stanoven i alternativním způsobem, k čemuž dovolatelé zpravidla preventivně přistupují. Dovolacím návrhem dovolací soud vázán není.

¹³⁵VOJTEK, Petr. In: JIRSA: *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV...*, s. 202-205 (§ 241a OSŘ).

Závěr

Každým rokem narůstá počet podávaných dovolání, jak vyplývá ze statistik¹³⁶ Nejvyššího soudu. Proto je žádoucí, aby právní úprava byla jednoznačná a zajišťovala efektivní dovolací přezkum. Nicméně od svého znovuzavedení do právního řádu v roce 1992 prošlo dovolání několika zásadními novelami. Je zapotřebí konečně zaujmout jasný postoj k tomuto mimořádnému opravnému prostředku, zejména pak určit jeho primární účel, od kterého se odvíjí všechno ostatní, a přizpůsobit tomu zákonné požadavky na jeho přípustnost a náležitosti. Pokud budeme i nadále měnit co pár let právní úpravu podle toho, jaký ze dvou výše zmíněných účelů dovolání zrovna převažuje, nikdy nedocílíme jednoznačné a pro dovolatele srozumitelné právní úpravy, čímž jim značně ztížíme právní ochranu a přístup k soudu. K dalším novelizacím je proto potřeba přistupovat s obezřetností a s jasným záměrem budoucího směřování dovolání.

Byť došlo k několika novelizacím, právní úprava přípustnosti a náležitostí dovolání zdaleka není perfektní. Cílem mé práce bylo poskytnout pokud možno ucelený obraz toho, jaké klade současná úprava požadavky na dovolatele v oblasti přípustnosti a náležitostí dovolání. Aby bylo možné posoudit, zda aktuální nastavení podmínek přípustnosti a náležitostí dovolání nepřiměřeně neomezuje pro svou přísnost a diskutabilnost právo jednotlivce na přezkum vydaného rozhodnutí, bylo nutné zodpovědět si několik zásadních výzkumných otázek.

Stěžejní pro celou problematiku je určit, jaký je primární účel dovolacího přezkumu. Sjednocení judikatury nebo ochrana individuálních práv jednotlivce? Ideálním řešením by samozřejmě bylo nalézt rovnováhu mezi oběma účely. To se však stále nedaří. Soudní praxe se čím dál více přiklání k závěru, a já se s tímto názorem ztotožňuji, že hlavním účelem dovolání je právě sjednocování judikatury. Přesto ochranu individuálních práv jednotlivců nesmíme zcela opomíjet. V tomto specifickém úkolu tkví také příčina pro přísnější požadavky na podobu a obsah podávaných dovolání.

Podmínky přípustnosti musí být nastaveny tak, aby umožňovaly Nejvyššímu soudu rozumný a odůvodněný výběr případů, které budou věcně projednány. Nesmí být však nastaveny tak, aby v dovolatelích vyvolávaly nejasnosti ohledně své

¹³⁶Statistiky Nejvyššího soudu jsou dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/Edit/ONEjvyssimsoudu~Statistiky?Open&area=O%20Nejvy%C5%A1%C5%A1%C3%ADm%20soudu&grp=Statistiky&lng=.

interpretace a nepřiměřeně jim znemožňovaly použití dovolání pro ochranu jejich individuálních práv. Největší omezení dovolatelů v přístupu k soudu hrozí u negativních předpokladů přípustnosti podle § 238 OSŘ. Proto jsem ve své práci analyzovala jednotlivé výjimky z přípustnosti a zkoumala, zda vylučují z přezkumu taková rozhodnutí, která by v zájmu ochrany práva jednotlivce na přístup k soudu měla být přezkoumatelná v dovolacím řízení, nebo zda existuje legitimní cíl, kterým lze nemožnost podat dovolání v dané věci odůvodnit. V některých případech jsem našla zcela legitimní cíle pro nepřipustnost dovolání (např.: proti usnesením, kterými bylo rozhodnuto o předběžném opatření, proti nimž je přípustná žaloba pro zmatečnost nebo proti rozhodnutím, kterými odvolací soud zrušil rozhodnutí soudu prvního stupně a věc mu vrátil k dalšímu řízení). Naopak v některých případech jsem došla k závěru, že vyloučení dovolacího přezkumu nepřiměřeně omezuje přístup jednotlivce k soudu (např.: nepřipustné dovolání proti rozhodnutím v části týkající se výroku o nákladech řízení či proti usnesením, kterými bylo rozhodnuto o žádosti účastníka o ustanovení zástupce). A našly se i případy, kdy sledávám právní úpravu nejednoznačnou a vyvolávající řadu interpretačních otázek. Jako příklad můžu uvést následující otázky, které jsem v diplomové práci blíže rozebírala. *Mají být jednotlivé nároky uplatněné dovolatelem v jednom petitu pro účely posouzení bagatelnosti sčítány? Co všechno má být zahrnuto pod pojem „předmět exekuce“ při posuzování, zda jde o bagatelní případ?* Na výše uvedené otázky existuje více rozdílných názorů. Konkrétně v těchto otázkách, se přikláním k závěru, že by jednotlivé nároky neměly být sčítány a mělo by se k nim přistupovat samostatně, byť o nich bylo rozhodnuto jedním výrokem. Pro účely posouzení přípustnosti dovolání v exekučních věcech bych pak považovala za klíčovou částku, pro kterou je exekuce vedena a nikoli částku, která vyjadřuje hodnotu majetku, jenž má být exekucí postižen, byť současný výklad hovoří opačně. Stojím si za názorem, že dovolání má být mimořádným opravným prostředkem sloužícím k nápravě těch nejzásadnějších vad a nikoli klasická třetí instance zabývající se i bagatelními částkami.

Požadavky na obsahovou stránku dovolání jsou formulovány poměrně přísně. Při posuzování toho, zda jsou splněny všechny obligatorní náležitosti, postupuje soud velmi formalisticky. V některých otázkách, jako je například neuvedení spisové značky u rozhodnutí, jenž dovolatel popíše pouze slovně, už dokonce zasáhl i Ústavní soud a postup Nejvyššího soudu zmírnil. Smyslem přísného posuzování splnění všech náležitostí je snaha docílit kvalitnějších podání a také zjednodušit

přezkum Nejvyššímu soudu. Z tohoto důvodu bylo potřeba také posoudit, zda formalistický přístup soudů při posuzování splnění náležitostí není až příliš přísný ve vztahu k dovolatelům a neznemožňuje jim tak fakticky přístup k soudu. Vzhledem k tomu, že je zakotveno povinné právní zastoupení dovolatelů, mám za to, že přísné posuzování splnění náležitostí není překážkou pro přístup účastníků k soudu. Každý advokát by měl, při vynaložení odborných znalostí a důslednosti, zvládnout sepsat dovolání podle jasných zákonných požadavků. Uznávám, že zejména vymezení přípustnosti či důvodu dovolání může být leckdy problematické, nicméně existuje již téměř pětiletá judikatura, která podává podrobný návod, jak správně tyto náležitosti v dovolání vymežit.

Lze shrnout, že aktuální nastavení podmínek přípustnosti a náležitostí dovolání v převážné míře odpovídá hlavnímu účelu dovolání, tj. sjednocování judikatury. Každému dovolateli musí být jasné, za jakých okolností bude jeho dovolání přípustné, a jakým způsobem splní všechny zákonem vyžadované náležitosti. V právní úpravě však stále nalezneme pár nejasných ustanovení, která vyžadují formulační změny. Konkrétně ustanovení § 238 odst. 1 písm. c) OSŘ by mělo majetkový limit vztahovat nejen k předmětu řízení, ale také k samotné částce, o které lze v dovolacím řízení rozhodnout. Dále můžeme zmínit také § 241b odst. 3 OSŘ, ve vztahu k němuž by bylo vhodné upřesnit délku jednotlivých lhůt, které zákon či soud dovolateli stanovují pro nápravu nedostatku povinného právního zastoupení či doplnění podaného dovolání. Až na pár v práci zmíněných nedostatků právní úpravy můžeme uzavřít, že aktuální nastavení podmínek přípustnosti a náležitostí dovolání nepřiměřeně neomezuje právo jednotlivců na přístup k soudu.

Seznam použitých zdrojů

Monografie, komentáře:

1. DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2009, 1986 s.
2. EHRLICH, Eugen. *Grundlegung der Soziologie des Rechts.* München und Leipzig: Duncker & Humblot, 1913, 439 s.
3. JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha I (§ 1 až 78g o. s. ř.).* 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 536 s.
4. JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II (§ 79 až 180 o. s. ř.).* 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 648 s.
5. JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV (§ 201 až 250t o. s. ř.).* 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 288 s.
6. LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250 I). Řízení sporné. Praktický komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2016, 1116 s.
7. RYCHETSKÝ, Pavel a kol. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2015, 1224 s.
8. SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2013, 1280 s.
9. SVOBODA, Karel a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení.* Praha: C. H. Beck, 2014, 432 s.
10. SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017, 1632 s.
11. SVOBODA, Karel, TRNĚNÁ, Klára. *Dovolání.* Praha: C. H. Beck, 2018, 176 s.
12. THOMAS, Heinz a kol. *Zivilprozessordnung: mit Gerichtsverfassungsgesetz, den Einführungsgesetzen und europarechtlichen Vorschriften: Kommentar.* 27. přepracované vydání. München: C. H. Beck, 2005, 1990 s.
13. WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací.* 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2014, 624 s.
14. WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice.* 6. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2011, 712 s.

Odborné články:

15. BÍLKOVÁ, Jana, VLČKOVÁ, Veronika. Lhůty k podání a doplnění dovolání. *Bulletin advokacie*, 2016, č. 4, s. 30-34.
16. COUFALÍK, Petr. Několik poznámek k náhradě nákladů řízení v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 3, s. 39-43.
17. COUFALÍK, Petr. Střet Nejvyššího soudu a Ústavního soudu v pohledu na současnou právní úpravu dovolání v civilním sporném řízení. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 23, č. 6, s. 209-214.
18. HAMUL'ÁKOVÁ, Klára. Posuzování přípustnosti opravných prostředků z hlediska „bagatelnosti“. *Právní rozhledy*, 2020, roč. 28, č. 22, s. 763-769.
19. HAVELKOVÁ, Barbara. Co a jak psát aneb obrana badatelských výstupů v právu. *Jurisprudence*, 2016, č. 6, s. 11-17.
20. LAVICKÝ, Petr a kol. Věcný záměr civilního řádu soudního z pohledu advokacie. *Bulletin advokacie*, 2018, č. 1-2, s. 11-21.
21. PAVLIŠ, Tomáš, DEDUCH Jiří. Ohlédnutí po roce účinnosti nové právní úpravy civilního dovolání. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 5, s. 153-160.
22. STANISLAV, Antonín. Přípustnost dovolání v civilních věcech ve světle judikatury Nejvyššího a Ústavního soudu. *Soukromé právo*, 2017, č. 12/2017.
23. ŠÁMAL, Pavel. Postavení Nejvyššího soudu v právním státě a jeho role při sjednocování judikatury. *Právník*, 2018, roč. 157, č. 4, s. 283-302.
24. ZUKAL, Marek. Dovolací řízení: kasace, nebo revize?. *Právní rozhledy*, 2018, roč. 26, č. 3, s. 103-106.

Internetové zdroje:

25. DOBROVOLNÁ, Eva a kol. *Věcný záměr civilního řádu soudního. Finální znění, 2. verze* [online]. justice.cz, 2020. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/12681/2549255/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+C%C5%98S_fin%C3%A1ln%C3%AD+verze+druh%C3%A9ho+zn%C4%9Bn%C3%AD.pdf/07b8f62a-d63e-4106-baef-11c4c6d57926.
26. HEJNÁ, Veronika. *Soudce Šuk k úpravě dovolání: Neplatí rovnice, že čím více instancí, tím více spravedlnosti* [online]. ceska-justice.cz, 8. října 2019 [cit. 1. února 2021]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/10/soudce-suk-k-uprave-dovolani-neplati-rovnice-ze-cim-vice-instanci-tim-vice-spravedlnosti/>.

27. KRAJČOVIČOVÁ, Zuzana. *Mimoriadne dovolanie v praxi* [online]. najpravo.sk, 10. května 2016 [cit. 1. října 2021]. Dostupné z: <https://www.najpravo.sk/clanky/mimoriadne-dovolanie-v-praxi.html>.
28. NORKUS, Rimvydas. *The Filtering of Appeals to the Supreme Courts* [online]. Dublin conference, 2015. Dostupné z: <https://www.lat.lt/data/public/uploads/2018/01/introductory-report-the-filtering-of-appeals-to-supreme-courts-president-rimvydas-norkus.pdf>.
29. Občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu. *Stručné vyjádření Nejvyššího soudu k věcnému záměru civilního řádu soudního* [online]. nsoud.cz, 2017. Dostupné z: [https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/5FDE530BA46EEBE2C12583F20028C85C/\\$file/Stru%C4%8Dn%C3%A9%20vyj%C3%A1d%C5%99en%C3%AD%20NS%20k%20v%C4%9Bcn%C3%A9mu%20z%C3%A1m%C4%9Bru%20OS%5%98-fin%C3%A1ln%C3%AD%20podoba.pdf](https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/5FDE530BA46EEBE2C12583F20028C85C/$file/Stru%C4%8Dn%C3%A9%20vyj%C3%A1d%C5%99en%C3%AD%20NS%20k%20v%C4%9Bcn%C3%A9mu%20z%C3%A1m%C4%9Bru%20OS%5%98-fin%C3%A1ln%C3%AD%20podoba.pdf).
30. VLASTNÍK, Jiří. *K (ne)připustnosti dovolání z důvodu procesních vad soudu* [online]. epravo.cz, 28. září 2019 [cit. 2. února 2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-nepripustnosti-dovolani-z-duvodu-procesnich-vad-soudu-109842.html>.

Právní předpisy:

31. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
32. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
33. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
34. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.
35. Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů.
36. Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.
37. Zákon č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů.
38. Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb., obecná část, str. 25.

Judikatura

39. Nález Ústavního soudu ze dne 13. července 2018, sp. zn. I. ÚS 4120/17 (N 124/90 SbNU 89).
40. Nález Ústavního soudu ze dne 20. února 2018, sp. zn. II. ÚS 3112/17 (N 30/88 SbNU 431).
41. Nález Ústavního soudu ze dne 14. listopadu 2017, sp. zn. I. ÚS 1461/17 (N 212/87 SbNU 447).
42. Nález Ústavního soudu ze dne 26. září 2017, sp. zn. III. ÚS 3717/16 (N 179/86 SbNU 845).
43. Nález Ústavního soudu ze dne 3. května 2017, sp. zn. I. ÚS 2135/16 (N 70/85 SbNU 247).
44. Nález Ústavního soudu ze dne 15. března 2017, sp. zn. II. ÚS 1966/16-1 (N 45/84 SbNU 527).
45. Nález Ústavního soudu ze dne 6. února 2017, sp. zn. I. ÚS 2904/16 (N 22/84 SbNU 283).
46. Nález Ústavního soudu ze dne 21. prosince 2016, sp. zn. I. ÚS 3507/16 (N 251/83 SbNU 903).
47. Nález Ústavního soudu ze dne 1. listopadu 2016, sp. zn. III. ÚS 1594/16 (N 205/83 SbNU 269).
48. Nález Ústavního soudu ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. II. ÚS 1955/15 (N 208/79 SbNU 373).
49. Nález Ústavního soudu ze dne 19. listopadu 2015, sp. zn. I. ÚS 354/15-2 (N 198/79 SbNU 251).
50. Nález Ústavního soudu ze dne 20. ledna 2015, sp. zn. II. ÚS 3157/14–1 (N 8/76 SbNU 123).
51. Nález Ústavního soudu ze dne 18. prosince 2014, sp. zn. IV. ÚS 1256/14 (N 234/75 SbNU 607).
52. Nález Ústavního soudu ze dne 20. října 2009, sp. zn. IV. ÚS 681/09 (N 221/55 SbNU 75).
53. Nález Ústavního soudu ze dne 11. září 2009, sp. zn. IV. ÚS 738/09 (N 201/54 SbNU 497).
54. Nález Ústavního soudu ze dne 10. května 2005, sp. zn. IV. ÚS 128/05 (N 100/37 SbNU 355).

55. Nález Ústavního soudu ze dne 25. ledna 2005, sp. zn. III. ÚS 252/04 (N 16/36 SbNU 173).
56. Nález Ústavního soudu ze dne 10. listopadu 1999, sp. zn. II. ÚS 221/98 (N 158/16 SbNU 171).
57. Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. listopadu 2020, sp. zn. II. ÚS 1522/20.
58. Usnesení Ústavního soudu ze dne 28. července 2020, sp. zn. I. ÚS 1744/20-1.
59. Usnesení Ústavního soudu ze dne 4. června 2019, sp. zn. IV. ÚS 3187/18.
60. Usnesení Ústavního soudu ze dne 11. dubna 2017, sp. zn. I. ÚS 3762/16.
61. Usnesení Ústavního soudu ze dne 28. března 2013, sp. zn. III. ÚS 772/13 (U 5/68 SbNU 541).
62. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. února 2014, sp. zn. 30 Cdo 232/2014.
63. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 2001, sp. zn. 29 Cdo 1373/2000.
64. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. dubna 2019, sp. zn. 24 Cdo 4009/2018.
65. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. ledna 2019, sp. zn. 25 Cdo 3810/2018.
66. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2018, sp. zn. 23 Cdo 3745/2018.
67. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. června 2018, sp. zn. 25 Cdo 1791/2018.
68. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. června 2018, sp. zn. 25 Cdo 2384/2018.
69. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. prosince 2017, sp. zn. 30 Cdo 5625/2017.
70. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. srpna 2016, sp. zn. 20 Cdo 3703/2016.
71. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. července 2016, sp. zn. 30 Cdo 837/2016.
72. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. června 2016, sp. zn. 32 Cdo 2514/2016.
73. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. ledna 2015, sp. zn. 30 Cdo 3464/2014.

74. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. ledna 2015, sp. zn. 30 Cdo 3023/2014.
75. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. srpna 2013, sp. zn. 29 Cdo 2488/2013.
76. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. září 2010, sp. zn. 30 Cdo 2752/2010.
77. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2010, sp. zn. 29 Cdo 4405/2008.
78. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. března 2010, sp. zn. 29 Cdo 2280/2008.
79. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. května 2003, sp. zn. 25 Cdo 162/2003 (č. 3/2004 Sb. rozh. civ.).
80. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. ledna 2002, sp. zn. 29 Odo 874/2001 (č. 4/2003 Sb. rozh. civ.).
81. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 1999, sp. zn. 20 Cdo 1638/98 (č. 25/2000 Sb. rozh. civ.).
82. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. října 1997, sp. zn. 2 Cdon 1363/1996.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá právní úpravou přípustnosti a náležitostí dovolání. Vzhledem k tomu, že na dovolatele jsou kladeny vysoké nároky, co se týče podoby a obsahu podávaných dovolání, zaměřila jsem se především na nejasně vykládaná ustanovení, jejichž nepochopení či nedostatečné naplnění je často důvodem pro odmítnutí podaného dovolání. Cílem mé práce bylo zhodnotit, zda aktuální nastavení podmínek přípustnosti a náležitostí dovolání je dostatečně jednoznačné a zda přílišná přísnost při posuzování jejich splnění nepřiměřeně neomezuje právo jednotlivce na přístup k soudu.

První kapitola obsahuje základní informace o dovolání a zaměřuje se na účel tohoto mimořádného opravného prostředku, od kterého se odvíjí všechny mé následující úvahy. Další kapitola rozebírá detailně pozitivní i negativní podmínky přípustnosti dovolání. Stěžejním bodem této práce je také identifikace obligatorních náležitostí, které musí každé dovolání splňovat. Největší pozornost je věnována dovolacímu důvodu a vymezení podmínek přípustnosti dovolání. Práce je doplněna řadou rozhodnutí Nejvyššího soudu i Ústavního soudu, jelikož právě v rozhodovací praxi se vynoří nejvíce problematických otázek, které je potřeba rozhodnutím soudu vyřešit. Čerpala jsem také z odborných článků, které poskytují názory advokátů a jiných odborníků, kteří mnohdy nesdílí postoje a myšlenky v rozhodnutích soudu, a umožňují tak pohled na věc z jiného úhlu.

Abstract

This thesis deals with the legal regulation of admissibility and essentials of appellate review. There are high demands placed on appellants in terms of appellate review's form and content. That is the reason why I focused on vaguely interpretation of law articles, whose incomprehension or insufficient compliance is often the reason for the rejection of the appellate review. The aim of my thesis is to evaluate whether actual wording of conditions of admissibility and essentials of appellate review is clear enough and whether strict assessment restricts right of access to a court.

First chapter includes basic information about appellate review and deals with the purpose of this extraordinary remedy, which is important for my following thought. The next chapter concerns with positive and negative conditions of admissibility. The third part devotes with identification of obligatory essentials of appellate review, which every appellate review must contain. The greatest attention is paid to the ground for the review appeal and definition of the conditions of admissibility. The thesis is supplemented by several decisions of The Supreme Court and The Constitutional Court, because there are many problematic questions need to solve in court decision-market practice. I found information also in professional magazines, which include opinions of lawyers and other experts different from opinions of courts. This allowed me to look at this problematic from a different angle.

Klíčová slova (keywords)

Civilní řízení	Civil proceeding
Dovolání	Appellate review
Dovolací důvod	Ground for the review appeal
Mimořádný opravný prostředek	Extraordinary remedy
Náležitosti dovolání	Essentials of appellate review
Občanský soudní řád	Civil procedure code
Podmínky přípustnosti	Conditions of admissibility
Přípustnost dovolání	Admissibility of appellate review
Revizní princip	Principle of revision